

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013 – 2014

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Žaneta Piskořová

**Dobrovolnická služba jako pomoc při vzdělávání seniorů
v psychiatrické léčebně Opava**

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Milena Krislová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2013 – 2014

BACHELOR THESIS

Žaneta Piskořová

**Voluntary service as an assistance with the education
of senior citizens at the Psychiatric hospital in Opava**

Prague 2014

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Milena Krislová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 14. března 2014

Žaneta Piskořová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat mé vedoucí bakalářské práce, paní PhDr. Mileně Krislové za odborné vedení práce, poděkování směřuje také dotazovaným dobrovolníkům za poskytnuté rozhovory, které mi byly nápomocny při zpracování bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce nese název Dobrovolnická služba jako pomoc při vzdělávání seniorů v psychiatrické léčebně Opava. Hlavní cíl práce se zaměřuje na popis problematiky dobrovolnictví, rolí a fungování dobrovolníka. Ve své teoretické části se zabývá základními pojmy - pojmu stárnutí, stáří, periodizací stáří, vymezuje změny v procesu stáří. Práce zejména věnuje pozornost pojmu dobrovolnictví, historickému vývoji, terminologii, druhům, oblastem, přínosu a motivace dobrovolné činnosti. Dále se zaměřuje na oblasti vzdělávání seniorů, ale také uvádí dobrovolné činnosti se seniory na psychiatrické léčebně v Opavě. V empirické části je používána metoda polostrukturovaného rozhovoru a pozorování, která vede ke zjištění, co dobrovolníkovi práce se specifickou cílovou skupinou seniorů přináší, čím jej obohacuje, případně naplňuje.

Klíčové pojmy

Dobrovolná činnost, dobrovolnictví, dobrovolník, senior, stáří, vzdělávání dospělých, vzdělávání seniorů, zákon o dobrovolnictví.

Annotation

This bachelor thesis is entitled Voluntary service as an assistance with the education of senior citizens at the Psychiatric hospital in Opava. The aim of this thesis is to describe voluntary service and the role and function of the volunteer. In its theoretical part the work focuses on basic terminology such as ageing process, age, periods of age and defines changes during the ageing process. The thesis mainly concentrates on the term voluntary service, historical development, basic terminology, types, areas, contribution and motivation of voluntary service. Apart from that the work also puts stress on the areas of education of elderly people but also presents voluntary activities with seniors at the Psychiatric hospital in Opava. The empirical part takes advantage of the method of semi-structured interview and observation, which determines what exactly the work with specific age group brings to the volunteer, how it affects his or her self-realization and personal enhancement.

Key words

Adult education, age, senior citizen, senior citizen education, Voluntary Service, Voluntary Service Law, volunteer.

OBSAH

ÚVOD.....	9
-----------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1 DOBROVOLNICTVÍ JAKO FENOMÉN	11
1.1 Pojem dobrovolnictví a jeho formy	11
1.2 Historický vývoj dobrovolnictví	12
1.3 Terminologie spojené s dobrovolnictvím	15
1.4 Druhy dobrovolnictví z časového hlediska.....	17
1.5 Oblasti dobrovolné činnosti	18
1.6 Přínos a motivace dobrovolné činnosti	20
1.7 Kdo je dobrovolník	21
1.8 Zákon o dobrovolnické službě.....	21
2 SENIOŘI JAKO SPECIFICKÁ SOCIÁLNÍ SKUPINA	
ZÁKLADNÍ POJMY.....	24
2.1 Disciplíny, které se zabývají stářím	24
2.2 Pojem stárnutí a jeho charakteristika	25
2.3 Stáří	26
2.4 Periodizace stáří	26
2.5 Změny v procesu stáří	27
3 DOBROVOLNICTVÍ SE SENIORY.....	30
3.1 Druhy činností se seniory	30
4 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	34
4.1 Charakteristika vzdělávání seniorů	34
4.2 Cíl a funkce vzdělávání seniorů	35
4.3 Příklady vzdělávání seniorů.....	36

5 PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA OPAVA	39
5.1 Nástin historie psychiatrické léčebny	39
5.2 Primariát oddělení F - léčba seniorů	40
6 ŠETŘENÍ DOBROVOLNICKÉ SLUŽBY ZAMĚŘENÉ NA VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	42
6.1 Cíl a metoda empirického šetření.....	42
6.2 Formulace dílčích cílů a otázek.....	42
6.3 Způsob a organizace sběru dat	43
6.4 Vzorek dotazovaných.....	43
6.5 Záznam rozhovorů a komentářů.....	44
6.6 Vyhodnocení dílčích cílů a výsledků šetření	59
6.7 Shrnutí	61
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	65
SEZNAM ZKRATEK	68
SEZNAM PŘÍLOH	69

ÚVOD

Mnozí z nás si kladou otázku, co dobrovolnictví, dobrovolnická služba, či dobrovolník vlastně je? Lidé, kteří neměli možnost se s těmito pojmy nikterak setkat a nejsou si vědomi fungování této služby právě při zdravotnických či jiných zařízeních.

Autorka tak bude hovořit o dobrovolnické službě, kterou vykonávají tzv. obyčejní lidé, a kteří, ač si toho nejsou mnohdy vědomi, dělají především neobyčejné věci, mnohdy i zázraky. To vše na základě zkušeností, kdy člověk pozná nejenom sám sebe, ale především se seznámí s novými lidmi, kterým službu poskytuje. Dobrovolník tak dosáhne prostřednictvím poskytované služby dobrého pocitu, zkušenosti, mnohdy získá nová přátelství, kterých není nikdy dost.

Je obecně známo, že období stáří je přirozeným, posledním obdobím lidského života, ve kterém dochází u jedince k postupnému a pozvolnému omezení funkcí lidského organismu. Periodizaci lidského věku tak lze nejjednodušším členěním rozdělit do období dětství, dospělosti a stáří, které je prioritním obdobím bakalářské práce. Otázkou tedy je, kdy stáří začíná, a kdy se tak člověk stane starým? Hovoříme tedy o tom, že každý člověk stárne jinak, jedná se o proces individuální. Tento proces tak probíhá různě. U někoho započne dříve, u někoho naopak později. Hlavní úlohu zde především hrají faktory biologické, psychické, ale i sociální. Zároveň má stáří značný vliv na osobnost jedince. Tedy jeho vlastnosti, schopnosti, adaptabilitu apod. Ve věku seniora je především důležitá potřeba zůstat nadále aktivní, jedinec by měl mít pocit užitečnosti pro druhé, být v kontaktu se svými blízkými, svými vrstevníky a nemělo by docházet k situaci vyčlenění ze společenského dění. Hovoříme tak o mnohých vzdělávacích aktivitách, které by měly u seniorů přispívat k pocitu důstojného života, životního uspokojení, ale také především jejich seberealizace. Zde se tak autorka bude opírat o další část tématu bakalářské práce, tedy o dobrovolnickou službu, která je nabízená a poskytována nejen seniorům. Autorka přiblíží pojem stáří, jeho definici, a ukáže, že i v seniorském věku se lze vzdělávat a žít pozitivně naladěný život prostřednictvím mnohých vzdělávacích institucí, které se tak snaží občanům v seniorském věku nastínit, že i v této fázi lidského života lze život žít, prožít naplno.

Poslední oblast, kterou autorka v krátkosti nastíní, bude zdravotnické zařízení psychiatrické léčebny v Opavě, kde je právě ona, dobrovolnická služba za pomoci mnohých dobrovolníků poskytována.

Hlavním cílem bakalářské práce tak bude popis problematiky dobrovolnictví, jaká je role a fungování dobrovolníka.

Na základě hlavního cíle si autorka vytýčí dílčí cíle, které budou obsaženy v druhé empirické části bakalářské práce, a které jí budou nápomocny pro zjištění, co dobrovolníkovi práce se specifickou cílovou skupinou seniorů přináší, čím jej obohacuje, případně čím jej naplňuje. K dosažení těchto stanovených cílů, tak autorka volí techniku kvalitativního výzkumu, prostřednictvím metody polostrukturovaného rozhovoru a pozorování, které tak umožní na dobrovolníky nahlížet a posléze jejich službu zhodnotit.

Bakalářská práce by tak mohla být jednak názornou ukázkou důležitosti a potřeby dobrovolnické činnosti nejen ve zdravotnických zařízeních, ale i v jiných organizacích, ale také velkým pomocníkem a pokrokem pro širokou veřejnost.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DOBROVOLNICTVÍ JAKO FENOMÉN

Lze hovořit o tom, odkdy dobrovolnictví u nás dosahuje takové míry, že se vytvořil nový obor, který nazýváme management dobrovolnictví. Dobročinnost je občanskou ctností a vzácnou vlastností, která se může projevit formou dárcovství nebo činností nazývanou dobrovolnictvím. Organizace, které se věnují dobrovolné práci, jsou především neziskové a vypomáhají zejména tam, kde je to potřeba. Dobrovolná organizace je tedy organizací s dobrovolnou činností, která je zaměřená na činnost dobrovolníků a dobrovolnická centra, využívající dobrovolníky také pro sebe, jako jiné dobrovolné organizace (Tošner, Sozanská, 2002, s. 36).

1.1 Pojem dobrovolnictví a jeho formy

„Dobrovolnictví je základním stavebním prvkem občanské společnosti. Uskutečňuje nejvznešenější aspekty lidstva - touhu po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a spravedlnosti pro všechny.“ (Česká kancelář programu Culture, 2011, s. 10).

I přes to, že budeme chtít vymežit oblast dobrovolnictví, v první řadě se však v krátkosti zmíníme o dobročinnosti. Kdy tento pojem považujeme za jednu z občanských ctností, který má v naší západní kultuře – už bez ohledu na to, zda jsme věřící či nikoli – své kořeny jednak v křesťanské a ještě hlouběji v židovské morálce. Dobročinnost můžeme tedy rozdělit do dvou forem, a to na dárcovství a dobrovolnictví. Dárcovství tak lze chápat jako systém peněžitých i nepeněžitých darů, které jsou určeny přímo potřebným občanům nebo formou veřejně prospěšným účelům a to prostřednictvím sbírek, nadací a nadačních fondů (Tošner, Sozanská, 2002, str. 36).

Tošner (2006, s. 9) uvádí, že: *„dobrovolnictví není oběť, ale přirozený projev občanské zralosti. Přináší konkrétní pomoc tomu, kdo ji potřebuje, ale zároveň přináší dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, nové zkušenosti a dovednosti, obohacení v mezilidských vztazích.“*

Tošner (2001, s. 5) dále hovoří o dobrovolnictví, jako o vědomé a svobodně zvolené činnosti ve prospěch druhých lidí, kterou poskytují občané bezplatně. Dobrovolník tak dává část svého času, energie a schopností ve prospěch jakési činnosti, která je jak časově, tak i obsahově vymezena. Dobrovolnictví je dále pravidelným a spolehlivým zdrojem pomoci pro organizaci, která s dobrovolníky nejen že spolupracuje, ale zároveň je zdrojem nových zkušeností, dále zážitků, ale především příležitostí pro osobní růst dobrovolníků.

Samotné dobrovolnictví je možné rozdělit na několik druhů. Tedy dobrovolnou činnost, která je zaměřená na rodinu, příbuzenstvo a sousedy. Tímto ji označujeme jako občanskou eventuelně sousedskou výpomoc. Dále existuje dobrovolná činnost probíhající obvykle v rámci komunity vytvořené v obci, okolo fary, sportovního klubu apod. Tuto formu nazýváme jako dobrovolnictví vzájemně prospěšné. V poslední řadě dobrovolnictví, na němž staví neziskové organizace, a které organizují také dobrovolnická centra, tímto je označujeme jako veřejně prospěšné dobrovolnictví (Tošner, Sozanská, 2002, str. 36).

1.2 Historický vývoj dobrovolnictví

Jak popisuje Tošner (2001, s. 5) zjednodušení tzv. vývojově staršího - evropského modelu dobrovolnictví - komunitní, který se na základě společenských zájmů dobrovolnictví setkávají v přirozeném společenství, kterými je církve či sportovní nebo dětská organizace. Z některých komunit se tak stávají profesionální dobrovolnická centra, která jsou především specializovaná na určitou sociální či věkovou skupinu anebo určitý druh dobrovolné činnosti.

Na druhé straně stojí mladší - americký model dobrovolnictví - manažerský, kdy se jedná o spolupráci dobrovolníků společně s profesionálně vedenými dobrovolnickými centry. Tato centra vyhledávají občany, kterým nabízejí dobrovolnictví s řadou mnoha oborů lidské činnosti i organizací. Centrum je především postaveno na profesionálech, kteří mají dostatečné množství sociálního citění, ale také emoční inteligence, která vede k úspěšnému vykonání své pomáhající profese.

Dobrovolnictví na území České republiky

Lze hovořit o tom, že oficiální prameny o dobrovolnictví na našem území spadají hluboko do období středověku, kdy hlavní zásluhu na péči o sociálně potřebné lidi měla především církev. Poté monopol církve na organizovanou dobročinnost postupně slábnul, a to i důsledkem toho, že bohatství a okázalý život církevních hodnostářů nenacházely dostatečnou protiváhu v jejich dobročinných skutcích. Husitská revoluce však posílila vliv měšťského stavu a zvýšila tak zájem měšťanů o dobročinné aktivity. Postupně tak docházelo k dobročinnosti, která byla centralizována rukou státu. Budovy klášterů a mnišských bratrství byly dále zabaveny, byly poskytnuty světským charitám a nadacím, založených především pro humanitární účely (Frič, 2001, s. 23).

V 19. století došlo tzv. Národnímu obrození, které mělo zejména přímý vliv na aktivizaci občanů. Euforie, která tehdy nastala, se formovala velkým množstvím různých spolků, nadací a občanských asociací. Občané měli především potřebu pomáhat v různých oblastech lidského života (např. věda, kultura, umění a vzdělávání aj.), a tak zakládali celou řadu organizací. Jednalo se např. o hasičské sbory, jež setrvaly až do dnešní doby nebo také okrašlovací spolky, které zpříjemňovaly měšťské prostředí. Při čemž některé z nich vykonávají svoji činnost i v současné době, např. Hlávková nadace, spolek Mánes, Sokol aj. (Tošner, Sozanská, 2002, s. 29).

Frič (2001, s. 24) uvádí podobný trend, který byl zachován i v období samostatné Československé republiky. Velké množství organizací byly spravovány obcemi, méně pak i spolky. I přesto tak zůstal poměrně vysoký zájem o sociální a dobrovolnou pomoc. Ke zlomovému období došlo především v roce 1938, kdy byla naše republika okupována německým vojskem, jednalo se o nástup druhé světové války, která měla za následek tzv. přerušení pozitivního vývoje dobročinné pomoci.

Frič (2001, s. 24) dále doplňuje, že okupační režim tak mnohé neziskové organizace zrušil, ostatní, které uznal za vhodné podržet, využil zejména pro své vlastní účely. U těchto organizací tak došlo ke změně na přísně centralizované, hierarchické instituce, které sloužily státní moci. Pozitivem bylo, že hned po válce došlo k velice úspěšnému obnovení neziskového sektoru a tedy i zájmu občanů o dobrovolnou činnost.

Velkou ránou pro občany se stal především rok 1948, kdy se moci ujala komunistická strana a veškeré dobročinné spolky se buďto zrušily, anebo byly centrálně řízeny totalitním režimem. Socialistický režim dobročinnou činnost především zestátnil a zidealizoval (Frič, 2001, s. 25).

Tošner a Sozanská (2002, s. 30) uvádějí, že o formě současného dobrovolnictví tak lze hovořit až po roce 1989, kdy se dalo stavět na demokratických základech, tedy (společenských, ale i právních). Hlavním pilířem dobrovolnictví a neziskového sektoru byl zejména zákon o sdružování občanů z roku 1990. Důležitou a podstatnou myšlenkou se stala představa občanské společnosti, založená jednak na spolupráci, ale především na občanské solidaritě plnoprávných a svobodných občanů, přičemž hlavním propagátorem se stal dnes již bývalý prezident Václav Havel.

Podle Tošnera a Sozanské (2002, s. 31) výraznou změnu a posun přinesl Mezinárodní rok dobrovolníků, tedy rok 2001, ve kterém započala práce na právní úpravě dobrovolnictví, byly vypsány granty na dobrovolné programy a byla připravena velká řada aktivit, která přibližovala dobrovolnictví veřejnosti. Velkému oživení dobrovolnictví pro širokou veřejnost se dostalo na základě vyhlášení tzv. Evropského roku dobrovolnictví 2011 Evropskou komisí.

Dobrovolnictví ve světě

Jak popisují Matoušek et al. (2003, s. 61), kořeny dobročinné pomoci je možné nalézt již v období starověkého Říma, kde fungoval tzv. institut nadace za účelem rozdělování majetku. Zejména vývoj dobrovolné činnosti je dán několika faktory. Mezi ty zásadní se řadí typ politického uspořádání. Je tak velký rozdíl ve vývoji dobrovolné činnosti v demokratických zemích a zemích postkomunistických.

Podle Tošnera a Sozanské (2002, s. 26) je mnohem větší rozdíl vidět v přístupu k dobrovolnictví těchto zemí v dnešní době. Tedy v zemích s nepřetržitou tradicí demokracie je dobrovolnictví, jako aktivizační nástroj občanů, chápáno jako zcela běžné. Vzájemná pomoc se stala jakýmsi standardem, který každý jedinec uznává a většina jej praktikuje.

K hlavním zemím s dlouhou tradicí dobrovolnictví řadíme Velkou Británii a USA. U Francie můžeme hovořit, že se mírně odklonila od dobrovolnictví, tak jak ho známe především my. Jedná se o zemi s tradicí silně centralizované vlády. Zákon zde hovoří, že žádná z organizací nemá právo jednat jako prostředník mezi občany a státem. Proto má právě ono dobrovolnictví ve Francii jinou pozici než v jiných zemích. Dobrovolníci zauímají svou pozici nejčastěji zejména v oblastech směřujících ke sportu, kultuře či k rekreačním aktivitám (Tošner, Sozanská, 2002, s. 26).

Matoušek et al. (2003, s. 61) doplňují, že je důležité uvědomit si jiný vývoj dobrovolnictví v zemích, kde nebyla narušena tradice demokracie a v postkomunistických zemích. Kde oproti zemím, s nepřetržitým fungujícím demokratickým systémem (již zmíněné VB, USA, apod.) jsme u nás v České republice stále poměrně pozadu s počtem dobrovolníků, kteří pracují v neziskovém sektoru. Naopak ve srovnání s postkomunistickými zeměmi oblastí střední Evropy je na tom Česká republika o něco lépe. Podíl dobrovolníků, kteří pracují v neziskovém sektoru, na celkové zaměstnanosti se tak v ČR hovoří o 1,1 %. Naopak tento podíl činí v zemích, jakými jsou např. Francie s 4,7 %, v Anglii s 4,4 %, v USA s 4,1 % a v Německu tak s 3,1 %. Co se týče zemí, jako je např. Maďarsko a Slovensko, je toto číslo 0,3 % poněkud šokující (Frič, 2001, s. 27).

1.3 Terminologie spojené s dobrovolnictvím

Jak uvádí Tošner a Sozanská (2002, s. 36), terminologie dobrovolnictví není přesně dosud ujasněna. Autoři se tak zmiňují o několika pojmech, které jsou nejen běžně používány, ale s dobrovolnictvím úzce souvisí.

- Dárcovství - jedná se o pojem, zabývající se formou peněžitých či nepeněžitých darů. Tato forma pomoci je určena přímo potřebným občanům nebo k veřejně prospěšným účelům na základě sbírek, nadací či nadačních fondů. Existuje i pasivní forma, kdy stačí zadat pouze příkaz k finančnímu převodu nebo prostřednictvím SMS (DMS).

- Dobrovolná občanská pomoc - jedná se o tzv. systém vzájemné protislužby, neboli se jedná o jiný druh termínu dobrovolné činnosti, která je zaměřená především na rodinu, příbuzenstvo či sousedy. Někdy se také hovoří o tzv. sousedské výpomoci.
- Dobrovolnictví vzájemně prospěšné - jedná se především o činnost, která je vykonávána členy různých sdružení či klubů a vedena za účelem realizace svých cílů a poslání. Hovoříme tak o mnohých kulturních, sportovních, dětských či mládežnických organizacích, kde tyto určité skupiny občanů na základě dobrovolnosti, sami pro sebe a své přátele realizují řadu mnohých aktivit. Do tohoto druhu dobrovolnictví lze tedy zařadit i dobrovolné hasiči (SDH), kteří vykonávají svou činnost dobrovolně, nejedná se tedy o činnost profesionální.
- Dobrovolnictví veřejně prospěšné - oproti předchozímu dobrovolnictví, lze hovořit o tomto typu dobrovolnictví, jako o zcela nesobeckém. Základním kamenem je být užitečný svému okolí. Typickým příkladem jsou např. dárci krve nebo horská služba.
- Dobrovolná služba - jedná se o typ služby, u které dochází k zavázání věnovat se dobrovolné činnosti po delší časový úsek, který je často realizovaný i mimo svoji zemi. V České republice se prosazuje dobrovolná služba především až po roce 1989, kdy se otevřely hranice dobrovolníkům ze zahraničí.

Ke změně v oblasti dobrovolné služby došlo zejména v roce 2003, kdy byla poprvé udělena akreditace Ministerstva vnitra. „*Akreditované organizace mohou žádat o státní dotaci na činnosti vymezené zákonem o dobrovolnické službě.*“ (Ministerstvo vnitra České republiky, online, cit. 2014-03-02). Akreditace je tedy udělována složkou Ministerstva vnitra, která je vysílána organizacím v oblasti dobrovolnické služby po dobu tří let a to na základě Žádosti o udělení akreditace.

1.4 Druhy dobrovolnictví z časového hlediska

Jak uvádí Česká kancelář programu Culture (2011, s. 12), každá organizace (neboli instituce) má zájem o různý typ dobrovolnictví. Je důležité se dobře zamyslet, na jak dlouho jsou dobrovolníci potřební. Zda se jedná o dobrovolnou činnost, která není nikterak omezena (např. práce v archívech, sbírkách, uvaděči, dále kustodi, pomoc při technickém zabezpečení pravidelného chodu v divadle aj.) nebo zda se jedná o časově omezenou příležitostnou činnost (např. letní festivaly, možná asistence při propagaci organizace, kulturní aktivity, či stěhování). Anebo v poslední řadě, zda se jedná o krátkodobou činnost (např. speciální programy na hradech během prázdnin, pomoc při přípravě festivalů, aj.). Motivace jednotlivých dobrovolníků je tak různorodá.

Podle Tošnera a Sozanské (2002, s. 40) se jedná o tyto následující druhy dobrovolnictví, které jsou posuzovány zejména podle časového hlediska:

- Dobrovolné zapojení při jednorázových akcích - jedná se např. o kampaně, sbírky, benefiční koncerty aj.), které se pořádají jednou nebo pouze několikrát do roka. Tato forma akcí je také vhodná k získání nových dobrovolníků nebo spolupráce příznivců organizace, kteří nemají více času než několikrát d roka. Jedná se tak o případ, kdy činnost dobrovolníka nemusí být nijak formalizovaná a dohoda o jeho pomoci bývá jen ústní.
- Dlouhodobá dobrovolná pomoc - jedná se o formu pravidelné a opakované pomoci (např. tři hodiny jednou týdně po dobu celého roku). Zde hovoříme o časovou formu dobrovolného závazku, který je na jedné straně splnitelný jak pro dobrovolníka, tak užitečný svou pravidelností pro organizaci. V tomto případě se vyplatí, aby byla sepsána dohoda o spolupráci mezi dobrovolníkem a organizací, v níž se jedná o úpravu závazků, tedy práv a povinností obou stran.
- Dobrovolná služba - je poslední formou na základě časového vymezení a je chápána jako čistě dobrovolný závazek se dlouhodobě, tedy po dobu několika měsíců či let věnovat dobrovolné práci a to obvykle mimo svoji zemi. Velký význam má především příprava dobrovolníka na jeho misi a to včetně

nákladů spojené s jeho cestou, dále pobytem či jeho dalšími případnými výdaji, jako je důležitost zdravotního a sociálního pojištění, které jsou spojené s vysláním dobrovolníka. Tato dobrovolná služba je profesionálně organizovaná a náklady na její realizaci tak mohou být dosti vysoké.

1.5 Oblasti dobrovolné činnosti

Matoušek a kol. (2003, s. 61) uvádějí, kdy zejména v dnešní době dobrovolníci u nás pracují např. na linkách důvěry, v ambulantních programech pro děti a mládež, v institucionálních zařízeních typu domovů důchodců, nemocnic, hospiců nebo ústavů pro lidi tělesně či mentálně postižené.

Jak popisuje Tošner a Sozanská (2002, s. 41) lze hovořit o tom, že s lidmi, kteří se sami od sebe a dobrovolně zapojují do dění kolem sebe se setkáváme překvapivě poměrně často. V mnohých případech se jedná o obyčejné lidi, kterým nejsou lhostejné problémy ostatních kolem nás. Jsou to lidé, kteří svůj volný čas nechtějí v žádném případě promarnit, naopak jej chtějí smysluplně využít ve prospěch druhých a ulehčit tak někomu jeho životní trápení. Je spousta možností a oblastí, jak lze tohoto využít. Záleží však jen a pouze na nás, jaká forma pomoci bude pro nás ta nejideálnější. Oficiální dobrovolníci se nejčastěji soustřeďují pod patrona neziskové organizace.

Tošner (2001, s. 5-6) dále uvádí, že: *„nejvýznamnější oblasti s největším zapojením dobrovolníků a také s největší odezvou ve společnosti jsou oblast ekologická, humanitární a lidských práv, dále pak sociální a zdravotní, kulturní, sportovní a vzdělávací.“* Ve většině případů se cíle těchto neziskových organizací spolu s dobrovolníky v základních principech shodují. Prioritním cílem je touha pomoci.

Dle Tošnera a Sozanské (2002, s. 40-43) se jedná pouze o stručný přehled dobrovolné činnosti či služeb, neboť ve skutečnosti můžeme hovořit o mnohem širším spektru této pomoci:

- Ochrana životního prostředí mnohých dobrovolnických organizací má zásluhu na ochraně naší přírody před její devastací. Sítě těchto organizací jsou velmi dobře rozprostřeny po celé naší republice.

- Humanitární organizace a organizace na ochranu lidských práv - na našem území započaly především až po roce 1989, velice brzy se však překvapivě dostaly do povědomí občanů. Tyto organizace pomáhají především tam, kde je potřeba pomoci lidem v krizové situaci a to důsledkem přírodních katastrof, válečných konfliktů, imigrací, apod. Jedná se o organizace, jako je např. ADRA nebo Člověk v tísni, které se mohou pyšnit svou mezinárodní prestiží, ale také organizace s celostátní působností jako je Česká katolická charita nebo Červený kříž. Podstatné je také zmínit mnohé organizované humanitární pomoci v cizině, kterých se zejména naši čeští dobrovolníci účastnili jako jedni z prvních.
- Nejpočetněji zastupovanou sférou dobrovolné činnosti je v naší republice sociální a zdravotní oblast. Jedná se tak o dobročinnou pomoc, o sféru velice přímou a člověk tak přesně vidí, kde a jak má pomáhat. Klade se zde především důraz na to, aby byla tato činnost velmi dobře koordinována. Jedná se o instituce, které ještě fungují jako uzavřené systémy, proto je třeba důkladně připravit dobrovolníka na tuto činnost, ale také na druhé straně připravit organizaci na přijetí nového dobrovolníka.
- Kulturní oblasti, kde se také angažují ve velkém počtu tisíce dobrovolníků. Mnozí z nich se zaměřují na ochranu a obnovu kulturních památek, z nichž řada silně utrpěla nezájmem státu v minulém režimu. Jedná se tak spíše o regionální záležitosti, kde si občané chtějí i nadále chránit kulturní památky, které jim nejsou lhostejné, např. zámky, hrady, divadla, muzea, aj.
- Oblasti sportovní a vzdělávací činnosti se dobrovolníci věnují především na základě mimoškolních volnočasových aktivit. Jedná se např. o práci s dětmi, kde prioritním cílem je dětem ukázat jiný způsob, jak lze trávit volný čas, než vysedávání u televize, počítače, tak jak většina dětí v dnešní době preferuje.
- V poslední řadě se jedná o formu využití zahraniční dobrovolné služby mladých lidí, kde jsou prostřednictvím organizace dobrovolníci vysláni do zahraničí za účelem pomoci. Může se tak jednat o humanitární pomoc, sociální nebo vzdělávací činnost. Je také možné odcestovat a následně se účastnit „workcampů“, ale i dlouhodobých pobytů v některé z cílových zemí.

1.6 Přínos a motivace dobrovolné činnosti

Podle České kanceláře programu Culture (2011, s. 18) mohou být přínosy dobrovolné činnosti v mnohých případech spíše subjektivní záležitostí, a tak si každý dobrovolník odnese z této dobrovolné činnosti spíše něco jiného. Dobrovolníci mají zejména důležitý vliv na činnost organizace. Organizace tak získává zpětnou vazbu od lidí, kteří přicházejí zvenčí a kteří se na spolupráci s dobrovolníky podílejí. Dobrovolníci svými kontakty mohou přispět k rozvoji organizace a stávají se tak jejími partnery. Je tedy možné sledovat určité podobnosti.

Jak doplňuje (Čechová In: Česká kancelář programu Culture, 2011, s. 18), která vyjmenovala důvody potřeby dobrovolníků následovně:

- pomáhají naplnit poslání organizace;
- věnují svůj volný čas a pomáhají realizovat činnosti, na které není při běžném provozu dostatek čas;
- přinášejí nový pohled na věc, nové nápady, zkušenosti;
- poskytují zpětnou vazbu, zabraňují nežádoucí rigiditě (nepřizpůsobivosti) a stereotypu, vnesou do organizace nového ducha, entusiasmus a nadšení;
- návštěvníkům a divákům poskytují tzv. neformální vztah;
- doplňují pracovní tým - jsou tzv. „novým člověkem do party“;
- schopnost přinést nové kontakty;
- posílení prestiže organizace.

Národní kancelář programu Culture (2011, s. 21) dále doplňuje, co je pro dobrovolníka přínosem a motivací dobrovolné činnosti:

- dostává se jim pocitu, že jsou oceňováni;
- uvědomují si, že právě jejich přítomnost něco znamená;
- mají naději na jakousi změnu, postup ve své činnosti;
- jejich pomocí se jim dostává uznání, jak na veřejnosti, tak i soukromě;
- mají pocit nejen sounáležitosti, ale také týmové práce spolupracovníků;
- velmi často se podílejí na řešení problémů, při rozhodování a stanovení cílů organizace;

- především si uvědomují, že důsledkem jejich činnosti se děje něco potřebného a podstatného.

1.7 Kdo je dobrovolník

Dobrovolník je člověk, který bez jakéhokoli nároku na finanční odměnu poskytuje svůj volný čas, svou energii, vědomosti, ale také zkušeností a dovedností ve prospěch a užitečnost ostatních lidí či společnosti (Tošner, Sozanská, 2002, str. 35).

Podle Matouška a kol. (2003, s. 61) mohou dobrovolníci nejen v sociálních službách zastat mnoho užitečné práce a to v bezprostředním kontaktu s klientem. Vnášejí tak do nich nejen nadšení, vysokou angažovanost, dále pružnost, neformálnost, ale také osobní přístup ke klientům. Dobrovolníkem se může stát a v nejčastějších případech se také stávají:

- studenti, především ti, kteří se tak připravují na pomáhající profese a pro které tato samostatná práce představuje možnost samostatně pracovat s klientem, neboli vlastním případem;
- nezaměstnaní lidé, kteří chtějí být nějak užiteční;
- ženy, které pečují o rodinu a děti, a které ještě nechtějí nastoupit do práce, chtějí se však společensky uplatnit a být užitečné mimo domov;
- lidé v důchodu, kteří se cítí být málo využití/potřební;
- ale také i lidé, kteří vnímají svoji práci jako jednostrannou, nejsou při ní tolik v kontaktu s jinými lidmi, což jim samozřejmě chybí.

1.8 Zákon o dobrovolnické službě

Jak uvádí Matoušek a kol. (2003, 63) od 1. ledna 2003 v České republice nabývá účinnosti zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě. V něm jsou rozlišeny organizace, které vysílají dobrovolníky a naopak organizace, které dobrovolníky přijímají. Dochází tedy k tomu, kdy vysílající organizace musejí mít akreditaci Ministerstva vnitra ČR. A kdy tyto vysílající organizace musejí uzavírat jednak

s dobrovolníky, ale i s přijímající organizací tzv. písemné smlouvy. V zákoně je rovněž zakotvena povinnost vysílající organizace dobrovolníka pojistit. Pojištění tak kryje odpovědnost za škody na majetku či zdraví, které dobrovolník případně způsobí nebo sám utrpí.

Podle Ministerstva vnitra České republiky (online, cit. 2014-03-03) dále jen (MVČR) je smyslem tohoto zákona vytvářet co nejpříznivější prostředí pro dobrovolnické aktivity v České republice. Tímto zákonem se řídí organizace akreditované právě Ministerstvem vnitra a to v oblasti dobrovolnické služby, kde zákon nechává na oněch uživateli svobodnou volbu, zda podstoupí tento proces akreditace a budou se tak zákonem řídit. Tento zákon také zavedl několik nových změn, tedy několik nových termínů, kterými jsou např. dobrovolník, dobrovolnická služba, přijímající organizace aj. Dále se v zákoně jedná o uvedení oblastí, ve kterých se dobrovolnická činnost uplatňuje, zákon také určuje, kdo se může stát dobrovolníkem a nastavuje spolupráci mezi vysílajícími a přijímajícími organizacemi:

„§ 2 uvádí, že:

(1) Dobrovolnickou službou je činnost, při níž dobrovolník poskytuje:

- a) pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím domácím násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase;*
- b) pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního dědictví, při pořádání kulturních nebo sbírkových charitativních akcí pro osoby uvedené v písmenu (a);*
- c) pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních organizací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací.“ (Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, online, cit. 2014-03-03).*

Podle zákona o dobrovolnické službě může být dobrovolníkem fyzická osoba starší 15 let, jedná-li se o výkon dobrovolnické služby na území České republiky a dále osoba starší 18 let, jedná-li se o výkon dobrovolnické služby v zahraničí, kdy se tato

osoba na základě svých vlastností, znalostí a dovedností svobodně rozhodne poskytovat dobrovolnickou službu. V opačném případě se za dobrovolnickou službu nepovažuje činnost, která se týká uspokojování svých vlastních zájmů, dále činnost vykonávaná v rámci podnikatelské nebo jiné výdělečné činnosti anebo v pracovněprávním vztahu, služebním poměru nebo členském poměru. Podle délky se dobrovolnická služba rozděluje na službu krátkodobou a dlouhodobou.

O dlouhodobé dobrovolnické službě hovoříme, jedná-li se o dobu delší než tři měsíce. Zásady, které zákon o dobrovolnické službě poskytuje, jsou následující: dobrovolník v akreditovaném projektu má smluvně zaručené postavení, je pojištěn proti škodám, které mohou vzniknout jemu osobně, a které by také mohl způsobit dalším osobám. Především má nárok na poskytnutí kvalitní přípravy pro výkon dobrovolnické činnosti. Pokud výkon dlouhodobé dobrovolnické služby překročí v průměru alespoň 20 hodin v kalendářním týdnu, považuje se poté za náhradní dobu zaměstnání, tzn., že při posuzování nároku na podporu v nezaměstnanosti se k této době přihlíží a započítává se jako doba zaměstnání.

Pokud je však dobrovolník nezaměstnaný a bude vykonávat dlouhodobou dobrovolnickou službu alespoň 20 hodin v kalendářním týdnu a to na základě smlouvy uzavřené s vysílající organizací, má možnost si hradit důchodové pojištění (může mu jej hradit vysílající organizace) a tato doba se započítává do nároku na důchod. Stát je plátcem zdravotního pojištění za dobrovolníka v případě, že vykonává dlouhodobou dobrovolnickou službu v rozsahu překračujícím v průměru alespoň 20 hodin v kalendářním týdnu, pokud není dobrovolník účasten zdravotního pojištění z jiného titulu (Ministerstvo vnitra České republiky, online, cit. 2014-03-03).

2 SENIOŘI JAKO SPECIFICKÁ SOCIÁLNÍ SKUPINA ZÁKLADNÍ POJMY

„Už jsme v penzi, děti odešly, zůstali jsme doma sami. Hlavně aby nám sloužilo zdraví.“ (Vágnerová, 2000, s. 443).

Jak popisuje Veteška, Vacínová et al. (2011, s. 122) současnou dobu, je na problematiku stáří kladen čím dál tím větší důraz. Stává se z ní jakýsi společenský fenomén. Dříve bylo stáří vnímáno jako něco, co je věcí osobní či rodinnou. V poslední době však vstupuje do popředí názor, kdy stáří už není záležitostí jedince samotného, nýbrž společnosti jako celku. Je tomu tak v důsledku tzv. demografické revoluce. Z důvodu snižování úrovně porodnosti a zlepšování úmrtnostních poměrů dochází k demografickému stárnutí populace.

Vymětal (2003, s. 46) doplňuje, že stáří je naopak způsob naplnění a kvality v závěru života člověka, který závisí na zdravotním stavu, hodnotové orientaci, možnosti uplatnění, ale také na přijetí seniora nejbližšími lidmi. Sklízíme, co jsme zaseli. Smysl a moudrost získávají pro jedince pravou váhu a osobní význam, naleznou-li uplatnění ve vztahu pro někoho druhého.

2.1 Disciplíny, které se zabývají stářím

Jak uvádí Matoušek (2008, s. 66) je gerontologie obor, zabývajícími se procesy stárnutí a stářím a také problematikou vyššího věku. Zahrnuje hledisko zdravotní, psychologické a sociální. Součástí gerontologie je také geriatrie, která se zabývá naopak prevencí, dále diagnostikou a léčbou nemocí ve stáří. Jak gerontologie, tak geriatrie jsou poměrně mladými vědními obory. Důsledkem rychlého stárnutí populace však zájem o tyto obory velice narůstá.

Holmerová et al. doplňují (2007, s. 27) pojem geriatrie, která se naopak zabývá zvláštnostmi chorob ve stáří, obvykle pacienty staršími 70 let, a to proto, že většina z nich již vykazuje změny typické pro stáří. Z pohledu prevence je třeba také zdůraznit, že se moderní geriatrie i gerontologie orientují zejména na tzv. mladé seniory, kteří pro své zdraví ve stáří mohou pozitivní změnou životního stylu mnohé

učinit. Jádrem oboru tak není dlouhodobé ošetřovatelství, ale především zachování a obnova soběstačnosti nebo také rozvoj specifického geriatrického režimu.

2.2 Pojem stárnutí a jeho charakteristika

Ode dne, kdy se narodíme, začínáme stárnout, a tak se děje po celý náš život. Stárnutí je přirozený a biologický proces, který se projevuje nejen snížením adaptačních schopností organismu, ale i úbytkem funkčních rezerv. Autor dále dělí stárnutí na proces, který je podmíněn biologickými změnami, které souvisí s věkem a nemají tak spojitost s aktuálním zdravotním stavem a mnohými vlivy okolí, ale i dále na proces stárnutí, naopak podmíněný zdravotním stavem a vnějším prostředím (Hersey In: Štilec, 2004, s. 14).

Lze tedy říci, že každý člověk stárne. I ten, který si myslí, že se ho stáří netýká, se pomalu a jistě blíží k obávané hranici stáří. O svém stárnutí a stáří začneme přemýšlet zejména v okamžiku, kdy si tyto projevy začneme uvědomovat sami na sobě (Haškovcová, 2010, s. 9).

Proces stárnutí tak nelze zastavit úplně, ale můžeme jej za určitých podmínek výrazně zpomalit. Spirduso In: Štilec (2004, s. 14) uvádí tři základní rozhodující faktory:

- zlepšení kvality výživy a snížení celkového objemu konzumace potravin;
- přiměřený rozsah obecných aktivit (to jak duševních, tak pracovních);
- odpovídající objem tělesných a relaxačních cvičení.

Stárnutí s sebou nese zvýšené nároky na zajištění jak péče zdravotní, tak i sociální. Je tedy potřeba již v rámci prevence učit a vést každého jedince k odpovědnějšímu přístupu ke svému vlastnímu životu, čímž by se mohl zlepšit zdravotní stav a fyzická soběstačnost seniorů. V konečném důsledku by tak náklady na péči o tuto věkovou skupinu nemusely takto dramaticky narůstat (Rabušic et al., In: Sýkorová, 2007, s. 43–44).

2.3 Stáří

Etapa stáří je stejně důležitá, jako každá jiná fáze v životě člověka. Je nezbytné, abychom kladli stejný důraz na vlastní rozvoj jak v mládí, tak v dospělosti, ale i ve stáří. Naši pozornost si zaslouží jak strana seniorů, tak strana pomáhajících profesí. Důležitou roli hraje také zájem státní sociální a zdravotní politiky. Stáří je dalším vývojovým stádiem života, jehož hlavním cílem je uchování pohybových dovedností a psychosociálního rozvoje osobnosti. Důležité je si především uvědomit, že stáří ještě zdaleka není konec života (Lopotová, 2006, s. 19).

Vágnerová dále doplňuje (2007, s. 365) důležitost zachování si neustálého kontaktu s realitou a seniora jakýmsi způsobem stimulovat, ale také především rozvíjet sociální kontakt. Neboť senior má mnohdy mnoho volného, ničím nenaplněného času, může s ním tedy naložit podle svého. Pokud to však senior nedokáže, bude jej zatěžovat neustálá nuda, pocity zbytečnosti a chybění životního smyslu.

2.4 Periodizace stáří

Dvořáčková (2012, s. 11) uvádí, kdy nejčastěji je stáří vymezováno chronologicky. Dle Světové zdravotnické organizace (dále jen WHO) je starý člověk definován jako osoba přesahující svým věkem 60 let. WHO tak člení základní klasifikace vyššího věku následovně:

- 45-59 - střední nebo též zralý věk;
- 60-74 - vyšší věk, též rané stáří;
- 75-89 - stařecký věk;
- 90 let a výše - dlouhověkost.

Z praktických důvodů je tedy používán věk kalendářní, který je odvozen od data narození. Nevypovídá však o soběstačnosti, ani o zdravotním stavu starého člověka.

Vidovicová, Gregorová In: Šerák (2009, s. 183) doplňuje vymezení pojmu senior, který se používal ještě v nedávné době zejména pro osoby starší 60 let. V poslední

době je tato hranice však stále častěji odsouvána na 65 let. Mnohdy je také termín senior ve společnosti ztotožňován s rolí důchodce, a to i přes prosazení chápání seniora, jako někoho, kdo je naopak aktivní, soběstačný a bohatší, než právě onen zmiňovaný důchodce.

Jak popisuje Stuart-Hamilton (1999, s. 20-21) další možná varianta rozděluje lidi starší 65 let na kategorii třetího věku a čtvrtého věku. Jako „třetí věk“ se označuje aktivní a nezávislý život ve stáří, zatímco „čtvrtý věk“ znamená především období, kdy je člověk při zajišťování svých základních potřeb odkázán na druhé osoby. Nebo naopak označení, které dělí stáří na mladší stáří, vymezené roky 65-75, a naopak pokročilé stáří, které představuje kalendářní věk 75 a více let.

2.5 Změny v procesu stáří

Jak uvádí Klevetová a Dlabalová (2008, s. 11) je stáří nedílnou součástí každého z nás. Lidé postupem času uskutečňují své sny, dávají životy svým dětem, vychovávají je. Pak ale přichází ona nepříliš populární etapa bytí, kdy začneme stárnout, začneme ztrácet sílu do života a nakonec se nám rozplynou sny i zbylé naděje, které jsme doposud mnohdy nestihli realizovat. Zanecháme tak alespoň odkaz dalším generacím. Stále tedy přetrvává biologický model zdraví, který hodnotí tělesné zdraví a fungování jednotlivých orgánů. Ve stáří se objevují fyziologické změny, se kterými musíme počítat, ale které i naopak můžeme svým životním stylem i oddálit.

Dle Grüna (2010, s. 44) přináší stárnutí člověku zhoršení jak tělesného, tak i duševního stavu. Můžeme jej pocítit na vlastní kůži. Stáří ukazuje člověku, že mnohé je již opotřebované. Člověk se nesmí nad těmito problémy pozastavit, ale musí se naučit, jak správně a zodpovědně zacházet se svým tělem.

Fyzické změny

Jak uvádí Mlýnková (2011, s. 21) v procesu stáří se tělesné změny týkají většiny orgánových soustav a jejich orgánů. Některé změny jsou viditelné, jiné naopak probíhají skrytě. Pozorovat můžeme změny např. na kůži a přídatných orgánech (jako jsou vlasy, nehty) a na pohybovém aparátu. Mnohé změny dále probíhají v:

- kardiovaskulárním systému;
- respiračním systému;
- trávicím systému;
- pohlavním a vylučovacím systému;
- nervovém systému;
- v poslední řadě smyslovém vnímání a spánku.

Psychické změny

„Mě nic nebaví, nic mě tu nedrží. Mladí mají své, nemají na mě čas. Chci jít za svou Aničkou.“ (Mlýnková, 2011, s. 25).

Stáří také zahrnuje různé změny psychického stavu, které se především s nárůstem věku u člověka objevují a to individuálně. Dochází ke zhoršení poznávacích funkcí, tedy pozornosti, myšlení, vnímání, představ a paměti. Součástí může být i pokleslá psychická vitalita. Mohou se měnit charakterové vlastnosti člověka. U patologických typů může docházet ke zvýraznění některých vlastností, typickým příkladem je podezřívavost. Zhoršuje se přizpůsobování se životním změnám. Senioři mají rádi svůj denní režim a neradi ho mění (Mlýnková, 2011, s. 24).

Mlýnková dále doplňuje (2011, s. 25) také změny v oblasti citového života. Kdy senioři mohou být velmi často plačtiví. Dochází také k výskytu rychlého střídání nálad. U mnoha seniorů je zejména výrazná úzkost a strach (o svůj život, ze samoty, mnohých pádů aj.). Především velkou psychickou, mnohdy až traumatickou změnou bývá ztráta životního partnera.

Sociální změny

Jak popisuje Klevetová a Dlabalová (2008, s. 69) potřebu každého člověka někam patřit, mít své postavení jak v rodině, společnosti, tak i v práci. Ve stáří dochází k mnoha sociálním proměnám, které senioři obtížně přijímají. Reálnou se tak především stává hrozba sociální izolace a ztráty kontaktu s prostředím, ve kterém senioři žijí, což obvykle vyvolává velký stres u jedinců.

Vágnerová dále uvádí (2007, s. 378) jeden z velkých problémů a zátěží u seniora, kterou s sebou přináší smrt životního partnera. Je to událost, kterou nesou staří lidé hůře, i když ví, že tato smutná situace přijít musí. Smrt partnera tak vede k pocitu prázdnoty, beznaděje. Senior prožívá pocity, že nemá pro koho žít. Toto období má také velký negativní dopad na zdraví člověka.

3 DOBROVOLNICTVÍ SE SENIORY

Jak popisuje Walshe (2005, s. 16) jsou staří duševně nemocní a nemohoucí jedinci po dlouhou dobu obětí nedostatku financí. Péče o tyto občany tak mnohdy není považováno za prioritní. Neboť panuje přesvědčení, že s těmito lidmi, kteří na většinu podnětu mnohdy nereagují, není možné smysluplně komunikovat. Proto je potřeba, aby těmto starým občanům věnoval někdo potřebný čas a kvalifikovanou péči. Neboť i tito lidé si zaslouží žít svůj život v nejvyšší kvalitě a naplno. Přispět k tomuto cíli tak můžeme zajistit mnohými činnostmi, jako je právě dobrovolnictvím se seniory.

3.1 Druhy činností se seniory

Činnosti zaměřené na mentální schopnost seniorů

Jak uvádí Mlýnková (2011, s. 159-167) procvičování mentálních schopností nemá důležitý význam pouze u starých jedinců, kteří mají postiženy kognitivní funkce a paměť. Je významná a potřebná u všech seniorů. Patří sem např:

- Trénink paměti - tento trénink má význam nikoli u nemocných seniorů, ale naopak především u seniorů zdravých. Jedná se o rozpracování různých metod buďto ke zlepšení nebo naopak udržení si paměti v normě. Při tréninku se klade důraz na rychlost, úplnost a správnost. Je možné jej využít zejména při různých soutěžích. Tento trénink se tudíž u seniorů s demencí příliš nehodí.

- Kognitivní rehabilitace - jedná se o přijatelnější formu u seniorů s postižením kognitivních funkcí. Pracuje se podobným způsobem, jako u tréninku paměti. Je však pro seniory šetrnější, je nezávislá na čase, nesoutěží se. U seniora s mírnou demencí se považuje za vhodné procvičovat krátkodobou paměť, která je nejvíce postižena. Naopak u seniora s pokročilejší demencí se jedná o využití dlouhodobé paměti k doplňování přísloví, opaků apod.

- Reminiscence - tento pojem pochází z latinského názvu „reminiscere“ - tedy vzpomenout si, rozpomenout se, obnovit si paměť. Jedná se tedy o způsob vybavování si událostí ze svého života. Při reminiscenční terapii se tak využívají vzpomínky seniora na uplynulé události ze života. Během této práce se používají vhodné pomůcky - předměty, zejména ty, které senioři velmi dobře znají nebo mají pro ně nějakým způsobem význam. Jedná se tak např. o (fotografii, hračku, nějaká památka či vysvědčení).

- Orientace v realitě - jedná se o postup, který je zaměřen na poznávání seniora. Jedná se o výchovnou techniku, která se snaží umožnit jedinci, trpícímu kognitivní poruchou, porozumět po co nejdélší dobu mnohým situacím, které jej obklopují. Jedná se tak o situaci, kdy se člen ošetrovatelského týmu v kontaktu s klientem trpícím demencí snaží nabídnout informaci, která seniora orientuje (např. ráno pečovatel informuje seniora, že je ráno, kolik je právě hodin nebo kde se momentálně nachází).

Činnosti zaměřené na fyzickou schopnost a zdatnost seniorů

- Pohybová cvičení - jedná se o druh cvičení, které má nejrůznější charakter a formu. Neboť ne každé cvičení je pro seniora vhodné. Velkým přínosem je také hudba, která může v účastnících vyvolat zvláštní pocit a přimět je, že se tak může jednat o činnost vskutku speciální. Zejména u starších lidí je potřeba dbát zásady udržení svalů a kloubů ve formě (Walsh, 2005, s. 106).

Mlýnková (2011, s. 168) doplňuje druh cvičení, u kterého by se měl senior vyhnout především skákání. Může se tak jednat především o cviky vleže, vestoje, bez opory nebo naopak s oporou (např. u madla, zábradlí), které lze provozovat jak v místnosti, tak i venku. Cvičení lze provádět se seniory individuálně i skupinově.

- Relaxační cvičení - jedná se o jistý druh tělesného cvičení, při kterém si senioři uvědomují svou vlastní tělesnou schránku. Obzvlášť pro seniory je tento druh cvičení velmi prospěšný. Formou skupinového cvičení přináší nejenom zábavu, ale také žádoucí uvolnění. Existuje tak velké množství relaxačních technik a postupů.

Cílem základní techniky je naučit seniory relaxovat a ovládat svá těla (Walsh, 2005, s. 113).

Činnosti zaměřené na senzorické schopnosti seniorů

- Muzikoterapie - jedná se o metodu, která ke svému léčebnému prostředku využívá hudbu. Uplatňuje se zejména u seniorů s postižením kognitivních funkcí. Muzikoterapie tedy neznamena pouhé pasivní sezení seniora s poslechem hudby, má především jiné klady. Tato technika se používá především ke zmírnění bolesti, strachu či úzkosti jedince, dále také při léčbě dlouhodobých poruch.

- Arteterapie - jedná se o další druh metody, která léčí převážně výtvarným uměním. Nejedná se ale o pouhé malování či kreslení. Technik této terapie je samozřejmě více, skrývají v sobě jakousi výpovědní hodnotu. V díle, které jedinec vytvoří se tak ukrývá mnoho prožitků. Ale dále je také schopno odhalit depresivní ladění či radost. Proto se tato forma používá především při léčbě různých duševních poruch. Cílem této terapie je vlastní aktivita a produktivní činnost u seniora, která by měla přispět ke zvýšení sebevědomí z vlastní kreativní činnosti nebo smysluplného trávení volného času (Mlýnková, 2011, s. 171-174).

Činnosti spojené s každodenním životem seniorů

- Hygiena a péče o tělo - vypadat dobře, je pro mnohé seniory velmi důležitou součástí. Především pro pouhý dobrý pocit, jak jedinec vypadá, je tak dobrým účinným prostředkem boje proti skleslosti a pesimismu. jedná se tak o formu koupele, manikúra a pedikúra, která je často u seniorů zanedbávána, dále tvorba účesu. Pocit hrdosti a pohody, je tak pro seniora důsledkem těchto činností pocitem velmi významným (Walsh, 2005, s. 175).

Pet terapie se seniory

Jedná se o léčbu za pomoci domácích zvířat. Tato forma terapie přispívá k pozitivnímu ovlivnění psychiky, u seniorů postižených demencí, ale také tělesných funkcí. Přispívá zejména ke snížení deprese a úzkosti, dochází ke snížení krevního tlaku či zpomalení srdeční činnosti. Za nejvhodnější zvíře se považuje pes, který je vhodným prostředkem pro komunikaci. Léčbu lze tak např. provést formou pravidelných návštěv dobrovolníků se zvířaty v mnohých zařízeních pro seniory.

4 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

„... vrátit se do školních lavic, znamená návrat do života, znamená to zůstat mladí!“
(Lusso In: Ondráková, Tauchmanová et al., 2012, s. 33).

4.1 Charakteristika vzdělávání seniorů

Podle Šeráka (2009, s. 183), který vnímá vzdělávání seniorů jako jakousi samostatnou část vzdělávání dospělých, která se tak na jednu stranu v mnohém podobá zájmovému vzdělávání (jako je dobrovolnost, orientace na volný čas, aj.), avšak na druhou stranu se od tohoto vzdělání odlišuje svými charakteristickými rysy (tedy motivy, cíle, aj.), ale především cílovou skupinou lidí, neboť se především zaměřuje na jedince v postproduktivním věku.

Mühlpachr (2004, s. 132) uvádí, že se člověk učí po celý svůj život, tedy i v období stáří. Tuto podstatu už vystihuje i Komenského škola stáří *„v níž se lidé mají učit moudře využívat výsledků své práce a správně prožívat zbytek svého života.“* (Mühlpachr, 2004, s. 132). Ale vždy tomu tak nebylo. Neboť vzdělávací potřeby této skupiny lidí byly po dlouhou dobu přehlíženy. Období stáří bylo *„spojováno především s různými omezeními, nemocemi, ztrátami a z nich vyplývající pasivitou starších a starých lidí.“* (Mühlpachr, 2004, s. 132).

Mühlpachr (2004, s. 138) doplňuje význam ve vzdělávání seniorů v následujících formulovaných funkcích:

- preventivní;
- anticipační;
- rehabilitační;
- posilovací.

4.2 Cíl a funkce vzdělávání seniorů

Cílem výchovy seniorů je v první řadě snaha o „rozvoj schopností, obohacení znalostí a o rozvoj osobnosti k seberealizaci.“ (Petřková a Čornaničová, 2004, s. 63). Petřková a Čornaničová (2004, s. 64) dále uvádí, že: „smyslem vzdělávání seniorů je zejména „kultivace života a jeho obohacování, pochopení vývojových úkolů seniorského věku a usnadnění adaptace na změněný způsob života, udržování tělesné i duševní aktivity a pomoc při orientaci v dnešním rychle se měnícím světě.“

Co se týče funkcí vzdělávání v postproduktivním věku, (Livečka In: Mühlpachr, 2004, s. 138) předkládají následující čtyři typy. Jedná se tedy o funkce:

- preventivní – naplňována různými opatřeními;
- anticipační – týká se lepší připravenosti na měnící se styl života (např. odchod do důchodu);
- rehabilitační – spojena se znovuobnovováním a udržováním fyzických a duševních sil;
- posilovací – je důležitá pro rozvoj zájmů, potřeb a schopností lidí v postproduktivním věku. O této funkci hovoříme jako o nejdůležitější.

Podle Petřkové a Čornaničové (2004, s. 64) se tak funkce vzdělávání seniorů člení na základě dvou hlavních hledisek. V první řadě se jedná podle primárního cíle výchovy a vzdělávání a v druhé řadě podle jejího specifického zaměření.

Jak uvádí Petřková a Čornaničová (2004, s. 64 - 65) podle prvního hlediska se funkce edukace seniorů dělí na:

- vzdělávací – jedná se o získávání poznatků, informací, osvojování dovedností;
- kulturně kultivační – rozvíjení osobnosti seniora prostřednictvím různých aktivit;
- sociálně psychologické – jedná se o snahu o stálost kvality života v oblasti sociálních vztahů a psychického rozvoje.

Petřková a Čornaničová (2004, s. 64-65) doplňují druhé hledisko, které dělíme podle funkce edukace seniorů na:

- preventivní – představuje mnohé aktivity a opatření;
- anticipační – aktivity, které pozitivně připravují člověka na budoucí změny v jeho životě;
- rehabilitační – jedná se o znovuoobnovování a udržování fyzických, duševních sil a vyváženého stavu;
- adaptační – dohlíží zejména na rovnováhu mezi organismem člověka a prostředím, ve kterém žije;
- posilovací – je zaměřená na rozvoj zájmů, potřeb, schopností a aktivit seniorů;
- komunikační – dohlíží především na to, aby i senioři byli v kontaktu se svým okolním prostředím a se společností;
- kompenzační – má roli tzv. určité náhrady;
- aktivizační – je důležitá k životní spokojenosti a pro začlenění do společnosti,
- relaxační – zaměřuje se na vhodné trávení volného času;
- mezigeneračního porozumění – jedná se o důraz na prevenci napětí mezi generacemi.

4.3 Příklady vzdělávání seniorů

Podle Šeráka (2009, s. 193) jsou motivy starších občanů při dalším vzdělávání velice různorodé, jedná se např. o udržení si psychické a sociální aktivity, snížení pocitu osamocení, sociální integrace, udržování soběstačnosti, naplnění osobních zájmů nebo uskutečnění právě toho, co lidé nestihli v době své ekonomické aktivity. Dominantním faktorem je tak zejména snaha zabývat se oborem, o který jedinec projevil zájem především v minulosti, avšak vývoj jeho životní dráhy mu z různých důvodů neumožnil se této zálibě usilovně věnovat.

Jak uvádí Šerák (2009, s. 196-198) existuje v ČR poměrně široká škála institucí, spolků či nadací, které se věnují občanům této věkové kategorie. Pro vzdělávání

seniorů je důležitá existence bohaté nabídky vzdělávacích forem různého charakteru. Mezi několik nejvýznamnějších forem patří:

- Univerzity třetího věku (dále jen U3V) - pod tento název tak lze zahrnout veškerou nabídku vzdělávacích akcí, které jsou pořádány právě oněmi vysokými školami a jejich fakultami, a které jsou určeny pro seniory s maturitou a to po ukončení jejich vzdělávací činnosti. Je zde garantována nejvyšší možná vysokoškolská úroveň přednášek. Jednotlivé kurzy trvaní od jednoho do šesti semestrů. Seniorům slouží k rozšíření poznatků ve sféře individuálních zájmů. Kurzy těchto univerzit mají podobu vybraných přednášek, nejsou tak totožné s akreditovanými vysokými školami. Jedná se o charakter převážně zájmový. Proto absolvováním těchto kurzů mohou senioři zaplnit nejen svůj volný čas, ale i získat mnohé nové poznatky a doplnit své kompetence.

Šerák (2009, s. 197) dále uvádí, že: *„kromě získání nových vědomostí a zkušeností mají tito seniorští studenti rovněž možnost seznámit se s novými lidmi a navázat nová přátelství.“*

- Akademie třetího věku (dále jen A3V) - činnost této formy vzdělávání se oproti U3V vyznačuje menší náročností, je kladen větší důraz na srozumitelnost výkladu, ale rovněž také na snahu přizpůsobit obsah místním potřebám. Výuka se tak uskutečňuje formou přednášek, seminářů, diskuzí, či formou mnohých doprovodných programů (např. exkurze, zájmové kroužky, sportovní aktivity aj.). Účastníci tedy neskládají na začátku ani v průběhu svého studia žádné atestace. Jejich studium je především zakončeno potvrzením o absolvování kurzu, které je obvykle vydáno na základě prezentace.

- Kluby aktivního stáří, kluby seniorů či kluby důchodců - fungují na velmi podobném základě, jako předchozí forma. Tyto kluby se však v porovnání s A3V vyznačují méně formálními a trvalejšími vztahy účastníků, dále větším důrazem na rozvoj osobních zájmů, především uspokojení sociálních potřeb. Kluby tak nabízejí širokou škálu činností (např. besedy, exkurze, vycházky, ruční práce, společenské hry apod.). V ČR jde o nejrozšířenější formu sdružování seniorů.

- Univerzity volného času (dále jen UVČ) - zaujímají významné místo v oblasti vzdělávání seniorů. Tyto univerzity fungují ve většině případů pod záštitou kulturních domů, knihoven, domů důchodců apod. Studium je otevřené pro všechny. Není tak stanovena žádná úroveň dřívějšího dosaženého vzdělání. Jedinou podmínkou pro zápis je tak dovršení 18 let. Mezi dalšími častými návštěvníky přednášek jsou kromě seniorů také studenti a ženy na mateřské dovolené. Pro ty, kteří mají zájem, je důležité, že nemusejí absolvovat žádné přijímací zkoušky. Jejich znalosti se žádným formálním způsobem neověřují. Tito studenti však neobdrží ani žádné potvrzení nebo osvědčení o jejich studiu.

Existuje však ještě spousta dalších forem vzdělávání seniorů, které je třeba zmínit. Jedná se např. o nabídkové kurzy oborů U3V, centra zdravého stárnutí či kluby vzájemného porozumění (Šerák, 2009, s. 198-200).

5 PSYCHIATRICKÁ LÉČEBNA OPAVA

Psychiatrická léčebna v Opavě, jež nese nově název „psychiatrická nemocnice“ je zdravotnickým zařízením, příspěvkovou organizací, jejímž zřizovatelem je Ministerstvo zdravotnictví České republiky (dále jen MZ ČR). Jedná se o odborný léčebný ústav, který je určen pro diagnostiku, léčbu a posouzení duševních chorob, léčení alkoholových a drogových závislostí. Léčebna s 863 lůžky, na kterých se ročně vystřídá a odléčí 6 500 pacientů. Spádové území nemocnice tak představuje 1,3 mil. obyvatel Moravskoslezského kraje. Mezi hlavní úkoly psychiatrické léčebny patří např.:

- poskytování komplexní odborné psychiatrické péče;
- provádění ochranné ústavní léčby;
- podílení se na vědecko-výzkumné činnosti;
- zabezpečení doškolování svých pracovníků;
- provádění zdravotně výchovnou a osvětovou činnost;
- poskytování dobrovolné činnosti za pomoci dobrovolníků svým pacientům;
- zabezpečení nezbytných hospodářských a materiálních podmínek pro plynulý chod psychiatrické léčebny.

„Lze tedy říci, že kvalita je komplexní pojem a má celou řadu dimenzí a kritérií, podle kterých se hodnotí. V psychiatrické léčebně Opava jsme si vědomi, že smyslem zdravotnictví je uspokojit potřeby klienta, a to tak, aby se klient nejen a pouze mechanicky, efektivněji a rychleji posouval koridorem léčebného procesu, ale aby měl i možnost být laskavě vyslechnut, aby mu byla splněna jeho přání a potřeby - a to nad jeho očekávání.“ (Psychiatrická nemocnice v Opavě, online, cit. 2014-03-05a).

5.1 Nástin historie psychiatrické léčebny

Postavení tehdejšího opavského ústavu pro léčbu duševně nemocných jedinců si v roce 1889 vynutily jisté okolnosti. V polovině 19. století bylo zacházení s pacienty velmi nelidské. Duševně nemocní tak zažívali kruté podmínky v nevytápěných

místnostech bez oken, byli drženi v okovech na slámě a zřejmě i mnohdy týráni svými dohlížiteli. Tato situace a doba si tak vynucovala rychlého jednání. O vybudování Ústavu pro choromyslné rozhodl Slezský sněm, který dal Opavě přednost před nabídkami z jiných měst. Původně měl areál stát v městské části Opavy na svazích Kylešovského kopce, avšak výhodná cena tehdejšího pozemku na Olomoucké ulici nakonec rozhodla. Projektanti se přizpůsobili zejména zvyklostem psychiatrických ústavů, fungujících v tehdejší Rakousku – Uhersku. Ústav tak byl postaven na zelené louce v pavilonovém uspořádání. Proslulost si opavská léčebna získala především v roce 1962, a to tehdeším vypracováním Opavského systému léčby, který pak převzaly další psychiatrické léčebny v republice (Opavský a Hlučínský deník, online, cit. 2014-03-05).

Po tříletém budování v roce 1889 byl ústav pro duševně nemocné (dnešní psychiatrická léčebna) otevřen a rovněž byl považován i za jedno z nejmodernějších zařízení ve střední Evropě. Celý areál byl postaven pod vedením architekta Waldemara Osterlofffa, tvořil 12 pavilonů, tedy 6 pro muže a 6 pro ženy. Dále se v areálu nacházela správní budova, kaple, prádelna, kuchyně a infekční pavilon. Ústav byl původně určen pro 200 nemocných, avšak v roce 1914 už měl 1 156 lůžek a v 80. letech dokonce 1 400 lůžek. Poté začal jejich počet klesat až na necelých 900 lůžek (iDnes.cz, online, cit. 2014-03-05).

5.2 Primariát oddělení F - léčba seniorů

Areál psychiatrické léčebny v Opavě tvoří kromě primariátu oddělení F, ještě mnoho dalších zdravotnických pracovišť. Jedná se o jednotlivá zdravotnická oddělení:

- Oddělení AB - které je zaměřeno na diagnostiku a léčbu duševních poruch u mužů a žen v otevřeném režimu;
- Oddělení C - jedná se o denní stacionář;
- Oddělení D - k léčbě alkoholových a nealkoholových závislostí;
- Oddělení E - dětské a dorostové oddělení;
- Oddělení F - gerontopsychiatrický primariát pro léčbu psychických poruch seniorů, smíšený pro ženy a muže, zaměřený na léčbu psychických poruch

seniorů, smíšený pro ženy a muže. Jedná se o zajištění komplexní a diferencované péče pacientům s celým diagnostickým spektrem duševních poruch v seniorském věku. Nemocní pacienti ve věku 67 a více let, především s diagnózami, jako je demence, afektivní poruchy, dále psychotické poruchy apod. Na všech odděleních primariátu je zajišťována pacientům komplexní psychiatrická, somatická a ošetrovatelská péče. Jedná se tedy o poskytnutí stravování, ošacení, hygienu a vyplnění volného času seniorům. Rovněž je také poskytována psychologická pomoc, kognitivní a pohybová rehabilitace a sociální servis. Pobyt na gerontopsychiatrických odděleních je dočasný, trvá ve většině případů 2–6 týdnů. Po dosažení cíle léčby a stabilizaci stavu je poté pacient propuštěn (Psychiatrická nemocnice v Opavě, online, cit. 201403-05b);

- Oddělení G - pro léčbu ženských psychóz;
- Oddělení H - je zaměřený především na léčbu, doléčování, rehabilitaci a resocializaci pacientů s psychotickým onemocněním a psychotickou zkušeností;
- Oddělení I - zastupuje funkci ambulantní;
- Oddělení klinické biochemie (dále jen OKB);
- Oddělení rehabilitační (dále jen RHB);
- A v poslední řadě oddělení klinické psychologie (Psychiatrická nemocnice v Opavě, online, cit. 201403-05).

EMPIRICKÁ ČÁST

6 ŠETŘENÍ DOBROVOLNICKÉ SLUŽBY ZAMĚŘENÉ NA VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

6.1 Cíl a metoda empirického šetření

Hlavním cílem empirické části bude zjistit, co dobrovolníci práce se specifickou cílovou skupinou seniorů přináší, čím jej obohacuje, případně jej naplňuje. K získání těchto potřebných informací si autorka zvolila techniku kvalitativního šetření, který je doprovázen metodou polostrukturovaného rozhovoru a pozorování.

6.2 Formulace dílčích cílů a otázek

- Zjistit, co bylo podnětem dobrovolníků pro vývěr specifické skupiny seniorů a zařízení psychiatrické léčebny (dále jen PL) v Opavě.
- Zjistit roli a fungování dobrovolníka.
- Zjistit, přínos, obohacení, případné naplnění pro dobrovolníka.
- Zjistit, zda se senioři zapojovali do vzdělávacích činností.
- Zjistit užitečnost dobrovolnické práce na psychiatrické léčebně v Opavě.

K získání potřebných informací autorka sestavila těchto následujících 10 otázek:

1. Co bylo podnětem výběru cílové skupiny „senioři“, zejména zařízení PL v Opavě pro dobrovolnickou činnost? Neodradil vás už jen pouhý název „psychiatrická léčebna“?
2. Jak hodnotí vaši práci zaměstnanci na gerontologickém oddělení primariátu F?
3. Pociťujete také nějakou podporu zaměstnanců či nějakého zapojení do této dobrovolné činnosti?
4. Spolupracují senioři ochotně?
5. Zapojují se klienti do vzdělávacích činností vždy aktivně?

6. Vidíte nějaké pokroky či výsledky na uživatelích?
7. Jaká je vaše reakce v případě pasivity a nespolupráce se seniorem/seniory?
8. Dostává se vám zpětné vazby od seniorů?
9. Máte pocit užitečnosti z této dobrovolné činnosti, zde na PL?
10. Myslíte si, že tato dobrovolná činnost by se měla i nadále rozvíjet a vzdělávat seniory, kteří jsou zde umístění?

6.3 Způsob a organizace sběru dat

K výzkumnému vzorku si autorka vybrala techniku kvalitativního výzkumu, který je doprovázen metodou rozhovoru a pozorování, a to na základě osobního setkání s respondenty. Neboť autorka považovala za velmi důležité, odpovědi na kladené otázky nejen slyšet, ale také vidět případné reakce těchto respondentů. Zahájení výzkumného šetření proběhlo v období měsíce ledna 2014. Rozhovory byly nahrávány na mobilní telefon a diktafon s písemným souhlasem respondentů (viz příloha A). Vždy v rozsahu 15ti minut. Pět rozhovorů probíhalo přímo v místnosti psychiatrické léčebny gerontologického oddělení primariátu F, zbylé tři rozhovory pak autorka vedla s respondenty na předem domluveném čase a místě.

6.4 Vzorek dotazovaných

K získání potřebných dat bylo osloveno deset respondentů, v tomto případě dobrovolníků, kteří vykonávají svou dobrovolnou činnost se seniory na psychiatrickém oddělení primariátu F. Jednalo se tak o studenty vyšších odborných a vysokých škol, mužů a žen ve věkovém rozpětí 20-26 let. Z deseti respondentů poskytlo ochotně údaje jen osm z nich. Zbylí dva respondenti neměli zájem se do rozhovoru nikterak zapojit. Je tedy potřeba zmínit, že všechny osobní údaje o dotazovaných osobách, které byly autorce poskytnuty, jsou anonymní a to na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

6.5 Záznam rozhovorů a komentářů

Žena A. (23 let) - s trvalým bydlištěm v Pusté Polomy.

1. Co bylo podnětem výběru cílové skupiny „senioři“, zejména zařízení psychiatrické léčebny (dále jen PL) v Opavě pro dobrovolnickou činnost? Neodradil vás už jen pouhý název „psychiatrická léčebna“?

„Toto zařízení jsem si vybrala, neboť je pro mne lákavým místem, především je potřeba se postarat o seniory a věnovat jim dostatek péče.“

2. Jak hodnotí vaši práci zaměstnanci na gerontologickém oddělení PL primariátu F?

„Mou práci hodnotí zaměstnanci velmi pozitivně, jsou rádi za každou hodinu, kterou s nimi strávím, neboť klienti jsou rádi ve společnosti někoho. Velice si tak zde cení práce dobrovolníků.“

3. Pociťujete také nějakou podporu zaměstnanců pro tuto dobrovolnou činnost?

„Ano, zaměstnanci nás dobrovolníky velmi podporují a cenní si jejich práce.“

4. Spolupracují senioři ochotně?

„Ano, klienti jsou rádi za společnost, ale někdy to nedávají až tak najevo. Je to individuální. Někdo je nadšený a projeví svou radost, jiný jen přikývne nebo se usměje.“

5. Zapojují se pacienti do mnohých vzdělávacích činností vždy aktivně?

„Záleží na tom, jaký mají den. Někdy dobrý, někdy špatný. Je to jako u každého jiného člověka.“

6. Vidíte nějaké pokroky či výsledky na pacientech?

„Ano, pokroky jsou viditelné. Klienti se mnohdy velice aktivně zapojují, zvláště při aktivitách, které je baví. Jedná se např. o člověče nezlob se, dále kreslení nebo mnohé logické hry.“

7. Jaká je vaše reakce v případě pasivity a nespolupráce se seniorem/seniory?

„Nikoho nemůžeme do aktivity nutit. Když se mu nechce dnes, snad se mu bude chtít spolupracovat příště.“

8. Dostává se vám zpětné vazby od seniorů?

„Jak kdy. Někdy je na nich vidět radost, sami si řeknou, co se jim líbilo, popřípadě co by chtěli příště zopakovat.“

9. Máte pocit užitečnosti z této dobrovolné činnosti, zde na PL?

„Ano mám, dobrovolnictví je velice důležité, zejména u klientů, kteří nemají jinou rodinu či příbuzné. Proto je důležité, aby měli někoho, o kom ví, že se vrátí a bude s nimi trávit nějaký ten čas.“

10. Myslíte si, že tato dobrovolná činnost by se měla i nadále rozvíjet a vzdělávat tak seniory, kteří jsou zde umístění?

„Ano, mělo by zde být více dobrovolníků. Podpora dobrovolnictví je důležitá. Zejména zde na psychiatrické léčebně gerontologického oddělení.“

- **Komentář:**

Rozhovor s paní A probíhal po domluvě v jejím domácím prostředí. Působila velmi klidným a jistým dojmem. Tato práce jí nikterak nevadí, naopak ji velmi baví a považuje ji za důležitou. Psychiatrickou léčebnu bere jako zajímavé místo, především je potřeba se o seniory postarat a věnovat jim dostatek péče. Také spolupráci se zaměstnanci by hodnotila kladně. Senioři jsou za společnost dobrovolníků velmi rádi, i když toto nadšení nedávají mnohdy najevo, např. jen pouhým přikývnutím. Zejména pokroky jsou u mnoha ze seniorů viditelné a to vždy aktivním zapojením do činností, které zvládají velmi bravurně. Dobrovolnou činnost na PL v Opavě tak paní A považuje za důležitou, neboť vidí radost v očích seniorů, a to pouhým svým příchodem na dobrovolnou činnost.

Muž B. (24 let) - s trvalým bydlištěm ve Větrkovících.

1. Co bylo podnětem výběru cílové skupiny „senioři“, zejména zařízení psychiatrické léčebny (dále jen PL) v Opavě pro dobrovolnickou činnost? Neodradil vás už jen pouhý název „psychiatrická léčebna“?

„Jednalo se o nutnou dobrovolnou činnost, kterou mám povinně v rámci studia, jinak s touto cílovou skupinou nemám žádný problém. Ne, název mne neodrazoval.“

2. Jak hodnotí vaši práci zaměstnanci na gerontologickém oddělení primariátu F?

„Řekl bych, že dobře.“

3. Pociťujete také nějakou podporu zaměstnanců pro tuto dobrovolnou činnost?

„Ze strany zdravotníků ne, ale ze strany vrchní sestry ano. A to nákupem společenských her nebo výtvarného materiálu.“

4. Spolupracují senioři ochotně?

„Jak kdy. Někdy ano, někdy ne, tedy podle nálady seniorů.“

5. Zapojují se pacienti do mnohých vzdělávacích činností vždy aktivně?

„Ne.“

6. Vidíte nějaké pokroky či výsledky na pacientech?

„U některých jsou pokroky vidět na první pohled, u některých naopak vůbec.“

7. Jaká je vaše reakce v případě pasivity a nespolupráce se seniorem/seniory?

„Snažím se seniory nějakým způsobem i nadále pozitivně naladit.“

8. Dostává se vám zpětné vazby od seniorů?

„Úsměvem nebo pohlazením seniora.“

9. Máte pocit užitečnosti z této dobrovolné činnosti, zde na PL?

„Určitě ano.“

10. Myslíte si, že tato dobrovolná činnost by se měla i nadále rozvíjet a vzdělávat tak seniory, kteří jsou zde umístění?

„Myslím si, že ano. I přes demenci některých ze seniorů, je důležitá snaha o zapojení do činností. Neboť i oni, ač to tak mnohdy nevypadá, vnímají a je nutné s nimi pracovat.“

- **Komentář:**

Rozhovor s panem B probíhal na stanoveném místě psychiatrické léčebny gerontologického oddělení primariátu F. Již od prvního pohledu působil nervózně, místy během rozhovoru poklepal pravou nohou. Na některé z kladených otázek odpovídal dotazovaný příliš stručně, jednalo se o málomluvnou osobu. Z rozhovoru tak vyplynulo, že pan B dobrovolnou činnost vykonává především v rámci svého studia. S cílovou skupinou seniorů nemá problém, není mu nikterak cizí. Podporu ze strany zaměstnanců pocítil dotazovaný zejména ze strany vrchní sestry častým nákupem různých pomůcek k činnostem a ke vzdělávání seniorů, kteří se do dobrovolné činnosti zapojují a spolupracují dle nálady. Zpětná vazba se panu B dostávala úsměvem a pohlazením. Tuto dobrovolnou činnost považuje za užitečnou a především potřebnou, a dle jeho názoru by se měla i nadále na PL rozvíjet.

Žena C. (25 let) - s trvalým bydlištěm v Opavě.

1. Co bylo podnětem výběru cílové skupiny „senioři“, zejména zařízení psychiatrické léčebny (dále jen PL) v Opavě pro dobrovolnickou činnost? Neodradil vás už jen pouhý název „psychiatrická léčebna“?

„Cílová skupina seniorů byla pro mne osobně velmi blízká, proto rozhodování nebylo těžké. PL mne neodrazovala, spíše mne zajímalo, jak to v takovém zařízení chodí.“

2. Jak hodnotí vaši práci zaměstnanci na gerontologickém oddělení primariátu F?

„Mou dobrovolnou činnost hodnotí jako velmi dobrou.“

3. Pociťujete také nějakou podporu zaměstnanců pro tuto dobrovolnou činnost?

„Ano se zaměstnanci mám výborné vztahy, často se od nich učím profesionálnímu přístupu.“

4. Spolupracují senioři ochotně?

„Jak kteří, protože každý je individuální osoba a hodně záleží, jaké mají psychické rozpoložení, náladu a chuť. Musela jsem se naučit, že každý den není stejný a program jsem musela měnit i na místě vzhledem k právě psychickému stavu seniorů.“

5. Zapojují se pacienti do mnohých vzdělávacích činností vždy aktivně?

„Spíš se jedná podle aktuálního psychického stavu seniora. Nelze na to jednoznačně odpovědět.“

6. Vidíte nějaké pokroky či výsledky na pacientech?

„Ano, pokroky nejsou čitelné na hned na první pohled. Jedná se však o malé a podstatné posuny, např. když mne senior pozná a těší se na mne. Už toto беру jako malé osobní vítězství.“

7. Jaká je vaše reakce v případě pasivity a nespolupráce se seniorem/seniory?

„Musím se přes to přemoci, hodit za hlavu a nebrat si to osobně. Musím se přizpůsobit situaci.“

8. Dostává se vám zpětné vazby od seniorů?

„Ano, zpětnou vazbu dostávám často, je to velice potěšující.“

9. Máte pocit užitečnosti z této dobrovolné činnosti, zde na PL?

„Ano cítím se velmi užitečná. A tato dobrovolná činnost mne tímto velmi naplňuje.“

10. Myslíte si, že tato dobrovolná činnost by se měla i nadále rozvíjet a vzdělávat tak seniory, kteří jsou zde umístění?

„Určitě, jedná se o záslužnou a velmi užitečnou činnost, a i když uživatel mnohdy působí, že ho to nezajímá, určitě je to pro ně dobré.“

- **Komentář:**

Rozhovor s paní C probíhal na stanoveném místě psychiatrické léčebny gerontologického oddělení primariátu F. Jednalo se o výřečnou paní, u které byl již na první pohled znát velký zájem o tuto dobrovolnou činnost. Z rozhovoru dotazované tak vyplynulo okamžité rozhodnutí pro toto oddělení na PL v Opavě a u cílové skupiny seniorů, ke které má velmi blízký vztah. Její dobrovolnou činnost a velmi kladný přístup k seniorům tak hodnotí i zaměstnanci tohoto oddělení, se kterými má velmi výborný vztah. Co se týče spolupráce seniorů, hovoří, že každý je individuální osoba a velký podíl má na každém jedinci jejich psychické rozpoložení, nálada a chuť, proto ne vždy jde vše s úsměvem. Dotazovaná dále uvádí, že i když pokroky u mnohých pacientů nejsou znatelné na první pohled, jedná se i tak o malé, avšak podstatné posuny pro seniora. Paní C dále hovoří o zpětné vazbě seniorů, které se jí dostává a je pro ni velmi potěšující. Cítí se velmi užitečná, práce ji naplňuje. A tato služba by se měla i nadále rozvíjet.

Žena D. (22 let) - s trvalým bydlištěm v Opavě.

1. Co bylo podnětem výběru cílové skupiny „senioři“, zejména zařízení psychiatrické léčebny (dále jen PL) v Opavě pro dobrovolnickou činnost? Neodradil vás už jen pouhý název „psychiatrická léčebna“?

„Tak prvotně mě lákalo prostředí psychiatrické léčebny, takže název mne neodrazoval. A se seniory již pracuji od střední školy, chtěla jsem v tom tedy dále pokračovat.“

2. Jak hodnotí vaši práci zaměstnanci na gerontologickém oddělení primariátu F?

„Myslím, že jsou spokojeni, zatím jsem slyšela jen samé klady z jejich strany.“

3. Pociťujete také nějakou podporu zaměstnanců pro tuto dobrovolnou činnost?

„Podpora je, zejména ze strany vrchní sestry tohoto oddělení, dále pomohou kdykoli potřebuji pomoci, poradí apod.“

4. Spolupracují senioři ochotně?

„Někteří ano, jiní naopak hůře, vše se odvíjí od diagnózy a zdravotního stavu seniorů.“

5. Zapojují se pacienti do mnohých vzdělávacích činností vždy aktivně?

„Co se týče klientů, kterým to zdravotní stav dovolí tak ano.“

6. Vidíte nějaké pokroky či výsledky na pacientech?

„U některých jsou pokroky výrazné, u některých naopak vidět téměř nejsou. Jedná se o skupinu seniorů, proto se výsledky ukážou mnohdy až za dlouhou dobu.“

7. Jaká je vaše reakce v případě pasivity a nespolupráce se seniorem/seniory?

„Pacienty do ničeho nenutím, jako kladně hodnotím i pouhou přítomnost při aktivitách během mé dobrovolnické služby na PL.“

8. Dostává se vám zpětné vazby od seniorů?

„Od některých seniorů ano, někdy řeknou pochvalu, pousmějí se, anebo mě pohladí, že se jim toto líbilo.“

9. Máte pocit užitečnosti z této dobrovolné činnosti, zde na PL?

„Určitě ano, ne za každým může rodina stále cestovat, někdo už rodinu naopak nemá. Už jen proto se cítím být velmi užitečná.“

10. Myslíte si, že tato dobrovolná činnost by se měla i nadále rozvíjet a vzdělávat tak seniory, kteří jsou zde umístění?

„To rozhodně ano, je to cílová skupina, na kterou by se nemělo určitě zapomínat a to zejména zde na PL, také budeme jednou staří a chtít své stáří pěkně prožít.“

- **Komentář:**

Rozhovor s paní D probíhal po domluvě na určeném místě. Jednalo se o sympatickou osobu. I v tomto případě byl znát velký zájem o tuto dobrovolnou činnost. Z rozhovoru dotazované tak vyplynulo, že už pouhé prostředí psychiatrické léčebny je pro ni velmi

zajímavým místem, ale zejména cílová skupina seniorů, se kterými pracuje již delší dobu a chtěla by tak v tomto i nadále pokračovat. Velkou podporu pro rozvoj dobrovolné činnosti pociťuje zejména ze strany vrchní sestry. Co se týče aktivní spolupráce seniorů, hovoří o různorodosti, neboť vše se odvíjí od jejich diagnózy a zdravotního stavu. Pokroky jsou tak u mnohých pacientů výrazné, u některých naopak vidět téměř nejsou. Paní D však dodává, že se jedná o cílovou skupinu seniorů a výsledky se tudíž projeví mnohdy až za dlouhou dobu. Za kladné u jedinců hodnotí už jen pouhou přítomnost v místnosti. Dobrovolnou činnost považuje za velmi užitečnou, měla by se dále rozvíjet, zejména co se týče cílové skupiny seniorů, na které by se především zde na gerontologickém oddělení nemělo zapomínat.

Žena E. (26 let) - s trvalým bydlištěm v Opavě.

1. Co bylo podnětem výběru cílové skupiny „senioři“, zejména zařízení psychiatrické léčebny (dále jen PL) v Opavě pro dobrovolnickou činnost? Neodradil vás už jen pouhý název „psychiatrická léčebna“?

„Podnětem mého výběru cílové skupiny senioři byl velmi blízký vztah ke starým lidem. Zejména psychiatrická léčebna byla pro mne jakýmsi lákadlem, poznat něco nového, než jsem doposud měla možnost v mnohých domovech důchodců.“

2. Jak hodnotí vaši práci zaměstnanci na gerontologickém oddělení primariátu F?

„Hodnotí ji velmi pozitivně, dobrovolná činnost je pro ně velkým pomocníkem. Jsou za tuto službu velmi vděční, rádi za to, že seniorům někdo věnuje svůj čas.“

3. Pociťujete také nějakou podporu zaměstnanců pro tuto dobrovolnou činnosti?

„Ano podpora je vidět neustále. A to zejména ze strany vrchní sestry tohoto oddělení, která se velmi často ptá, zda je potřeba něco dokoupit ze společenských her, výtvarných potřeb, nebo jiného zboží. Vždy se tak snaží na každou další hodinu se seniory dobrovolníky motivovat.“

4. Spolupracují senioři ochotně?

„Dá se říci, že ano, někdy až překvapivě. Vše se samozřejmě odvíjí od jejich zdravotního stavu, nálady, pocitů, které v daný den této dobrovolnické služby právě

mají. Někteří se tak překvapivě zvedají ze židli již v pouhém okamžiku, když se objevím ve dveřích společenské místnosti.“

5. Zapojují se pacienti do mnohých vzdělávacích činností vždy aktivně?

„Jak už bylo v předchozí otázce zmíněno, vše se odvíjí od zdravotního stavu, nálady a pocitů seniorů. Také záleží, o jakou vzdělávací činnost se jedná, zda je zaujme či nikoli. Proto mnohdy předem naplánované činnosti musím vypustit z programu a podniknout s nimi něco, co je velmi zaujme.“

6. Vidíte nějaké pokroky či výsledky na pacientech?

„Ano pokroky samozřejmě vidím. U některých seniorů se tak jedná o pokroky nepatrné, malé, u některých naopak o pokroky větší. Je to však spíše otázka dlouhodobějšího rázu, která se může projevit za půl roku či rok dobrovolnické služby.“

7. Jaká je vaše reakce v případě pasivity a nespolupráce se seniorem/seniory?

„Samozřejmě, ne vždy se senioři do činností zapojí. Mnohdy jsou i pasivními jedinci. Proto se snažím přijít s něčím, co je zaujme. Pokud ani tak neuspěji, nijak je nenutím, nechávám je aspoň přihlížet, za což jsem ráda.“

8. Dostává se vám zpětné vazby od seniorů?

„Ano, často se mi dostává zpětné vazby od seniorů. Někteří mi to řeknou osobně, na jiných to vidím pouhým úsměvem či pohlazením po mé ruce nebo rameni.“

9. Máte pocit užitečnosti z této dobrovolné činnosti, zde na PL?

„Ano, cítím se být užitečná. Už jen tím, že jim věnuji aspoň pár hodin v týdnu, jsem s nimi v místnosti a povídám si s nimi. Ne všichni totiž nemají to štěstí mít rodinu.“

10. Myslíte si, že tato dobrovolná činnost by se měla i nadále rozvíjet a vzdělávat tak seniory, kteří jsou zde umístění?

„Ano, myslím si, že určitě, je to potřeba. I když se mnohdy na seniory zde na gerontologickém oddělení PL zapomíná. I těmto lidem je třeba věnovat pozornost a vzdělávat je.“

- **Komentář:**

Rozhovor s paní E probíhal na stanoveném místě psychiatrické léčebny gerontologického oddělení primariátu F. V tomto případě se jednalo o velmi výřečnou paní, u které byl již na první pohled znát, velký zájem o tuto dobrovolnou činnost. Dotazovaná tak hovořila o velmi blízkém vztahu k seniorům a zájem o prostředí gerontologického oddělení PL. Její činnost kladně hodnotí i zaměstnanci tohoto oddělení. Podpora je vidět i ze strany zaměstnanců, zejména vrchní sestry oddělení, která se snaží jakýmkoliv způsobem dobrovolníkům pomáhat. Co se týče spolupráce a zapojení seniorů do mnohých aktivit, dotazovaná hovoří, že vše se odvíjí především od zdravotního stavu, nálad a pocitů seniorů. Od toho se také odvíjí jednotlivé pokroky seniorů, které jsou mnohdy nepatrné nebo naopak dobře viditelné. Vše je samozřejmě věc dlouhodobá, která trvá půl roku či rok. Ve většině případů se paní E dostává také zpětné vazby v podobě poděkování, nebo už jen pouhým úsměvem seniorů či pohlazením, za které je nesmírně vděčná a moc si toho váží. Dotazovaná se tak cítí být užitečná už jen pouhým svým příchodem, u kterého vždy pocítí velké nadšení seniorů, že mohou být aspoň chvíli ve společnosti někoho, kdo si s nimi popovídá a bude se jim věnovat. V poslední řadě dotazovaná hovoří, že tuto dobrovolnickou službu se seniory, zejména na gerontologickém oddělení PL je potřeba i nadále rozvíjet, neboť tato místa jsou mnohdy zapomínána.

Muž F. (25 let) - s trvalým bydlištěm v Komárově.

1. Co bylo podnětem výběru cílové skupiny „senioři“, zejména zařízení psychiatrické léčebny (dále jen PL) v Opavě pro dobrovolnickou činnost? Neodradil vás už jen pouhý název „psychiatrická léčebna“?

„Práce se seniory mne velmi naplňuje, staral jsem se o staré lidi na střední škole, také jsem docházel do Klubu seniorů v Opavě, proto tato cílová skupina. Navíc mne lákalo prostředí psychiatrické léčebny gerontologického oddělení, to proto.“

2. Jak hodnotí vaši práci zaměstnanci na gerontologickém oddělení primariátu F?

„Zaměstnanci mou dobrovolnickou činnost hodnotí velmi kladně.“

3. Pociťujete také nějakou podporu zaměstnanců pro tuto dobrovolnou činnost?
„Podporu pociťuji především od personálu, který pracuje v přímé péči, ale také vrchní sestry tohoto oddělení, která se snaží do této činnosti ve velké míře angažovat.“
4. Spolupracují senioři ochotně?
„Skupina seniorů, se kterou pracuji, je ve většině případů velmi aktivní.“
5. Zapojují se pacienti do mnohých vzdělávacích činností vždy aktivně?
„V mém případě se senioři snaží zapojit vždy aktivně. Pokud je jedna vzdělávací činnost přestane bavit, nabídnu jim druhou, která je opět zaujme. Takže jsou zapojeni do činností neustále.“
6. Vidíte nějaké pokroky či výsledky na pacientech?
„Pokroky samozřejmě znatelné hned nejsou během týdne, je potřeba dlouhodobá spolupráce s nimi.“
7. Jaká je vaše reakce v případě pasivity a nespolečnosti se seniorem/seniory?
„Musím umět předvídat, že se třeba program seniorovi nebude muset líbit, proto si dávám do zálohy ještě další a osvědčené aktivity.“
8. Dostává se vám zpětné vazby od seniorů?
„Ano, zpětnou vazbu dostávám ihned, už třeba jen úsměvem.“
9. Máte pocit užitečnosti z této dobrovolné činnosti, zde na PL?
„Ano, cítím se velmi potřebně a myslím, že tato práce je nutností.“
10. Myslíte si, že tato dobrovolná činnost by se měla i nadále rozvíjet a vzdělávat tak seniory, kteří jsou zde umístění?
„Ano souhlasím naprosto, z mého pohledu, by se měla tato služba neustále rozvíjet., je to potřeba.“

- **Komentář:**

Rozhovor s panem F probíhal na stanoveném místě psychiatrické léčebny gerontologického oddělení primariátu F. V tomto případě, ač se už jednalo o muže, odpovídal ochotně a v některých případech i obsáhlými odpověďmi. Známkou nervozity nebyla na tomto dotazovaném muži nikterak znát. Velmi blízký vztah k seniorům má od střední školy a docházením do Klubu seniorů. Toto místo si tak vybral proto, že jej prostředí gerontologického oddělení PL lákalo. Velmi si také pochvaluje spolupráce a podpory ze strany zaměstnanců. Taktéž si chválí aktivitu seniorů během jeho dobrovolnické činnosti. Pokud je jedna vzdělávací činnost přestane bavit, snaží se je zapojit do aktivity další, kterou má v záloze. Dotazovaný dále hovoří, že pokroky hned znatelné nejsou, vše se odvíjí od dlouhodobé spolupráce se seniory. Svou dobrovolnou činností se cítí být velmi užitečný, už jen tím, že věnuje pár hodin svého času těmto seniorům. Dotazovaný v poslední řadě zmínil důležitost této dobrovolnické služby, která by se měla neustále rozvíjet, zejména zde na gerontologickém oddělení.

Žena G. (22 let) - s trvalým bydlištěm v Opavě.

1. Co bylo podnětem výběru cílové skupiny „senioři“, zejména zařízení psychiatrické léčebny (dále jen PL) v Opavě pro dobrovolnickou činnost? Neodradil vás už jen pouhý název „psychiatrická léčebna“?

„Mým podnětem bylo už od začátku mého studia zaměření na cílovou skupinu seniory, proto jsem tento problém neměla ani při výběru dobrovolnické služby. A jelikož jsem byla už v mnoha zařízeních, prostředí psychiatrické léčebny bylo pro mě tak lákavým místem.“

2. Jak hodnotí vaši práci zaměstnanci na gerontologickém oddělení primariátu F?

„Mou práci hodnotí za velmi dobrou.“

3. Pociťujete také nějakou podporu zaměstnanců pro tuto dobrovolnou činnost?

„Ano, zaměstnanci nás dobrovolníky velmi podporují a cenní si naši práci.“

4. Spolupracují senioři ochotně?

„Ve většině případů spolupracují, vše se samozřejmě odvíjí od zdravotního stavu a nálady seniorů.“

5. Zapojují se pacienti do mnohých vzdělávacích činností vždy aktivně?

„Řekla bych, že ano, vždy se snažím vymýšlet takové činnosti, které je zaujmou.“

6. Vidíte nějaké pokroky či výsledky na pacientech?

„Tak nelze říci, že pokroky jsou okamžité, pokroky jsou malé, avšak viditelné až po delší době, výsledky však u seniorů jsou.“

7. Jaká je vaše reakce v případě pasivity a nespolupráce se seniorem/seniory?

„Snažím se těmito situacím předejít tím, že si dávám do zálohy ještě další činnosti, pokud by jiné přestaly seniory zajímat. Proto když je jedna z činností omrzí, snažím se je zapojit do činnosti další.“

8. Dostává se vám zpětné vazby od seniorů?

„Zpětné vazby se mi dostává velmi často a to úsměvem na tvářích seniorů, anebo sami řeknou, když se jim něco líbí.“

9. Máte pocit užitečnosti z této dobrovolné činnosti, zde na PL?

„Pocit užitečnosti samozřejmě mám, už jen tím, když odcházím z dobrovolnictví a mnozí senioři se ptají, kdy přijdu zase.“

10. Myslíte si, že tato dobrovolná činnost by se měla i nadále rozvíjet a vzdělávat tak seniory, kteří jsou zde umístění?

„Tato dobrovolnická činnost zde na gerontologickém oddělení by se měla určitě i nadále rozvíjet, je to potřeba, především si to senioři zde zaslouží.“

- **Komentář:**

Rozhovor s paní G probíhal na stanoveném místě psychiatrické léčebny gerontologického oddělení primariátu F. V tomto případě se jednalo o výřečnou paní, která už od prvního okamžiku působila sympatickým dojmem. Z rozhovoru tak vyplynulo, že již od začátku svého studia byla pro tuto cílovou skupinu rozhodnuta. Proto neměla problém ani při výběru této cílové skupiny k dobrovolné činnosti. Výběr zařízení tak zvolila na základě jisté změny, ale také ze zvědavosti. Zejména podpora zaměstnanců je velmi vidět, cení si práce dobrovolníků. Co se týče spolupráce seniorů, dotazovaná hovoří, že vše se odvíjí od zdravotního stavu a nálady seniorů. Ve většině případů se vždy snaží senioři zapojit aktivně, pokud se tak nestane, dotazovaná má vždy v záloze jiné mnohé činnosti, kterými seniora snaží přimět k činnosti a která jej i zaujme. Dotazovaná dále hovořila, že pokroky u seniorů určitě jsou, avšak je to spíše otázka dlouhodobá. Ve většině případů se jí také dostává zpětné vazby, za kterou je nesmírně vděčná a to už jen pouhým úsměvem. Dotazovaná také uvádí, že pocit užitečnosti pociťuje a to např. při odchodu, kdy se senioři ptají, zda opět přijde. Dobrovolnou činnost považuj za důležitou, především zde na gerontologickém oddělení PL. Je důležité tuto službu rozvíjet a seniory vzdělávat.

Žena H. (23 let) - s trvalým bydlištěm v Oticích.

1. Co bylo podnětem výběru cílové skupiny „senioři“, zejména zařízení psychiatrické léčebny (dále jen PL) v Opavě pro dobrovolnickou činnost? Neodradil vás už jen pouhý název „psychiatrická léčebna“?

„Cílová skupina seniorů byla pro mne osobně velmi blízká a psychiatrická léčebna mne neodrazovala, spíše mne zajímalo, jak to v takovém zařízení chodí.“

2. Jak hodnotí vaši práci zaměstnanci na gerontologickém oddělení primariátu F?

„Hodnotí ji jako velmi dobrou.“

3. Pociťujete také nějakou podporu zaměstnanců pro tuto dobrovolnou činnosti?

„Se zaměstnanci mám velmi dobré vztahy.“

4. Spolupracují senioři ochotně?

„Lze hovořit, jak kteří, také hodně záleží, jaké mají psychické rozpoložení, náladu a chuť.“

5. Zapojují se pacienti do mnohých vzdělávacích činností vždy aktivně?

„Vše závisí na aktuálním psychickém stavu seniora.“

6. Vidíte nějaké pokroky či výsledky na pacientech?

„Pokroky nejsou čitelné na hned na první pohled. Jedná se však o malé a podstatné posuny, např. už jenom tím, když mne senior pozná a těší se na mne.“

7. Jaká je vaše reakce v případě pasivity a nespolupráce se seniorem/seniory?

„Musím se přes to nějakým způsobem přemocet, hodit to za hlavu a nebrat si to osobně. Je tak důležité se přizpůsobit situaci.“

8. Dostává se vám zpětné vazby od seniorů?

„Ano, zpětnou vazbu dostávám velmi často, je to potěšující.“

9. Máte pocit užitečnosti z této dobrovolné činnosti, zde na PL?

„Ano cítím se velmi užitečná. Dobrovolná činnost mne tímto velmi naplňuje.“

10. Myslíte si, že tato dobrovolná činnost by se měla i nadále rozvíjet a vzdělávat tak seniory, kteří jsou zde umístění?

„Určitě, jedná se o záslušnou a velmi užitečnou činnost.“

- **Komentář:**

Rozhovor s paní H probíhal po domluvě na určeném místě. Již od pohledu působila klidně a vyrovnaně, žádné známky nervozity. Z rozhovoru s dotazovanou vyplynul velmi blízký vztah k seniorům, ale také zájem o toto zařízení. Zaměstnanci, se kterými má velmi dobré vztahy, hodnotí její dobrovolnickou činnost jako velmi dobrou. O spolupráci seniorů hovoří v podobě, která se odvíjí od zdravotního stavu a nálady, od čehož se také odvíjí zapojení seniorů do mnohých aktivit. Dotazovaná také hovořila

o zpětné vazbě, které se jí dostává a je velmi potěšující. Na základě toho se cítí být užitečná a dobrovolnická činnost ji velmi naplňuje. V poslední řadě paní H hovoří o dobrovolnické činnosti na gerontologickém oddělení PL, jako o záslužné, užitečné a důležité činnosti

6.6 Vyhodnocení dílčích cílů a výsledků šetření

Dílčí cíl č. 1 – zjistit, co bylo podnětem dobrovolníků pro výběr specifické skupiny seniorů a zařízení psychiatrické léčebny (dále jen PL) v Opavě.

Poté, co se autorka respondentů tázala, co bylo podnětem jejich výběru specifické skupinu seniorů, zejména zařízení psychiatrické léčebny, z osmi respondentů odpovědělo šest, kteří mají velmi blízký vztah k seniorům, a proto si tuto cílovou skupinu vybrali, jeden z respondentů uvedl důvod studia, pouhé splnění cílové skupiny a poslední z respondentů odpověděl potřebnost postarat se o seniory a věnovat jim dostatek péče. Co se týče zařízení PL, sedm z dotazovaných respondentů odpovědělo, že je lákavým a zajímavým místem pro dobrovolnou činnost, než jiná běžná zařízení, zbylý jeden respondent uvedl, že mu toto prostředí nikterak nevadí.

- Na základě odpovědí respondentů lze konstatovat, že PL gerontologické oddělení v Opavě je pro oslovené dobrovolníky lákavým a zajímavým místem a k seniorům mají velmi blízký vztah.
- Cíl je splněn.

Dílčí cíl č. 2 – zjistit roli a fungování dobrovolníka.

V tomto případě se ukázalo, že role a fungování dobrovolníka je navodit pozitivní atmosféru, přispět k tomu, aby senioři přišli na jiné myšlenky, zapojili se do kolektivu, přispěli k rozvoji vzdělávání seniorů na PL. Dobrovolník se tak snaží u seniora zajistit aktivně prožitý a důstojný život i v této poslední fázi života, které je také potřeba věnovat velkou pozornost, jako každé jiné fáze lidského života.

- Na základě odpovědí respondentů lze konstatovat, že už jen pouhá přítomnost dobrovolníků přiměje seniory k úsměvu na tváři, zlepšení psychického rozpoložení, nálady, pocitů a je tak velkým pokrokem kupředu.
- Cíl je splněn.

Dílčí cíl č. 3 – zjistit přínos, obohacení, případné naplnění pro dobrovolníka.

U všech osmi dotazovaných respondentů vyplynulo, že ač se už jedná mnohdy o nepatrné nebo velmi malé pokroky, které dobrovolníci vyzorují, i toto je pro ně jedním z velkých přínosů a obohacením. Senioři se na oplátku projeví radostí, která jim číší z očí, dále úsměvem, pohlazením či sami vysloví velké díky. To vše směřuje k naplnění dobrovolníků, je pro ně velkým potěšením, že je tato dobrovolnická činnost užitečná.

- Na základě odpovědí respondentů lze konstatovat, obohacení či případného naplnění dobrovolníka, kterého se jim od seniorů dostává prostřednictvím velkého poděkování, ač se už jedná o podobu úsměvného výrazu v obličeji, pohlazením po ruce či rameni nebo samotným vyslovením „velké díky“ seniorů.
- Cíl je splněn.

Dílčí cíl č. 4 – zjistit, zda se senioři zapojovali do vzdělávacích činností.

Většina dotazovaných respondentů se shodla na tom, že zapojení do vzdělávacích činností se především odvíjí od psychického rozpoložení, zdravotního stavu, nálady či chuti u seniorů a ne vždy jde vše s úsměvem. Za příznivé dobrovolníci považují už jen pouhou přítomnost a přihlížení seniora v místnosti s ostatními. Ve většině případů se jednalo o aktivní zapojení do vzdělávacích činností, kde na plné čáře vítězil např. poslech dechové hudby nebo samostatný zpěv z mnohých písní, ale s velkým překvapením také vždy žádané turnaje ve hře „Člověče, nezlob se“. Dále se také jednalo

o zapojení do vzdělávacích činností v podobě společenských her, logických her, výtvarné činnosti na dané téma, muzikoterapie, arteterapie, komunikace mezi čtyřma očima nebo větším počtem seniorů, zavzpomínání na mládí seniorů, předčítání knih, zapamatování si dějového rázu příběhu apod.

- Na základě odpovědí respondentů lze konstatovat, že ve většině případů se seniori do mnohých vzdělávacích činností zapojovali, ač se mnohdy jednalo o pouhou přítomnost a přihlížení v průběhu těchto činností, která je pro dobrovolníky také velkým přínosem.
- Cíl je splněn.

Dílčí cíl č. 5 – zjistit užitečnost dobrovolnické práce na psychiatrické léčebně v Opavě.

Všichni z respondentů dali jasně najevo, že tuto dobrovolnickou činnost na PL gerontologickém oddělení v Opavě považují za velmi užitečnou, potřebnou a důležitou, která by se měla nadále rozvíjet a nezapomínat, že i v tomto zařízení je spousta seniorů, kteří jsou rádi už jen za pouhou společnost dobrovolníků, kteří se jim snaží poskytnout na základě dobrovolnické práce aktivně prožitou poslední fázi jejich života.

- Na základě odpovědí respondentů lze potvrdit užitečnost této dobrovolnické práce na PL gerontologickém oddělení v Opavě.
- Cíl je splněn.

6.7 Shrnutí

Hlavním cílem empirické části bylo zjistit, co dobrovolníkovi práce se specifickou cílovou skupinou seniorů přináší, čím jej obohacuje, případně čím jej naplňuje. K získání těchto potřebných informací si autorka následně zvolila techniku kvalitativního šetření doprovázeny metodou polostrukturovaného rozhovoru a pozorování, které vedly k naplnění jednotlivých dílčích cílů. Autorka také považovala

za důležitou součást této práce během rozhovoru respondenty nejen slyšet, ale také vidět v jejich případných reakcích.

Všechny rozhovory ve většině případů proběhly v příjemné a klidné atmosféře, buďto na gerontologickém oddělení nebo na předem domluveném místě s respondenty. Autorka si kladla za cíl zjistit, co bylo podnětem dobrovolníků pro výběr specifické skupiny seniorů a zařízení psychiatrické léčebny v Opavě; zjistit roli a fungování dobrovolníka; zjistit přínos, obohacení, případné naplnění pro dobrovolníka; zjistit, zda se senioři zapojovali do vzdělávacích činností a v poslední řadě zjistit užitečnost dobrovolnické práce na psychiatrické léčebně v Opavě. K získání těchto všech potřebných informací autorka sestavila následných deset otázek, se kterými oslovila několik respondentů. Tedy, co bylo podnětem výběru cílové skupiny „senioři“, zejména zařízení PL v Opavě pro dobrovolnickou činnost? Neodradil vás už jen pouhý název „psychiatrická léčebna“? Jak hodnotíte vaši práci zaměstnanci na gerontologickém oddělení primariátu F? Pociťujete také nějakou podporu zaměstnanců či nějakého zapojení do této dobrovolné činnosti? Spolupracují senioři ochotně? Zapojují se klienti do mnohých vzdělávacích činností vždy aktivně? Vidíte nějaké pokroky či výsledky na uživatelích? Jaká je vaše reakce v případě pasivity a nespolupráce se seniorem/seniory? Dostává se vám zpětné vazby od seniorů? Máte tak pocit užitečnosti z této dobrovolné činnosti, zde na PL? Myslíte si, že tato dobrovolná činnost by se měla i nadále rozvíjet a vzdělávat seniory, kteří jsou zde umístění?

Výsledky údajů byly zjištěny u osmi z deseti dotazovaných respondentů. Zbylí dva se do rozhovoru nechtěli nikterak zapojit. Lze tak konstatovat, že cíle byly naplněny, avšak vzhledem k malému počtu respondentů je informace možno považovat spíše za orientační.

ZÁVĚR

Bakalářská práce s názvem Dobrovolnická služba jako pomoc při vzdělávání seniorů v psychiatrické léčebně Opava. Cílem práce bylo popsat problematiku dobrovolnictví, jaká je role a fungování dobrovolníka. Práce je členěná na část teoretickou a empirickou.

V teoretické části se autorka věnovala pojmu dobrovolnictví, historickému vývoji a to nejen ve světě, ale především u nás v České republice, dále terminologii, druhům, oblastem, přínosům a motivacím dobrovolné činnosti. Zmínila taktéž potřebnou roli samotného dobrovolníka a v poslední řadě zákon, který pojednává o dobrovolnické službě. Další z kapitol věnovala specifické skupině seniorů, pojmům stárnutí a stáří. Zde také hovoří o periodizaci a důležitých změnách v období stáří, kterými jsou změny fyzické, psychické, ale i sociální. Dále se autorka zabývá dobrovolnictvím se seniory, které zahrnují mnohé činnosti zaměřené na mentální schopnost seniorů, fyzickou schopnost a zdatnost seniorů, činnosti zaměřené na senzorické schopnosti seniorů, dále činnosti spojené s každodenním životem seniorů a v poslední řadě na pet terapii se seniory. V předposlední řadě se zabývá kapitolou, která pojednává o vzdělávání seniorů, uvádí mnohé příklady jako jsou např. U3V, A3V, kluby seniorů apod. V kapitole, která uzavírá i celou teoretickou část, se autorka zmiňuje o psychiatrické léčebně a gerontologickém oddělení primariátu F, kde právě ona dobrovolnická služba funguje. Cílem empirické části bylo zjistit, co dobrovolníkovi práce se specifickou cílovou skupinou seniorů přináší, čím jej obohacuje, případně čím jej naplňuje, a to v zařízení gerontologického oddělení psychiatrické léčebny v Opavě. K získání těchto potřebných informací si autorka následně zvolila techniku kvalitativního šetření, které je doprovázeno metodou polostrukturovaného rozhovoru a pozorování. Sestavila dílčí cíle a otázky, které vedly k získání potřebných informací. Výsledky údajů byly zjištěny u osmi z deseti dotazovaných respondentů. Zbylí dva se do rozhovoru nechtěli nikterak zapojit. Podle výsledného šetření tak lze konstatovat, že cíle byly naplněny, avšak vzhledem k malému počtu respondentů je informace možno považovat spíše za orientační. Práce by mohla dále přispět k větší informovanosti o dobrovolnictví a potřebnosti dobrovolníků, nejen ve zdravotně sociální oblasti, ale i v jiných organizacích.

Bylo by tak vhodné provést obdobné šetření v jiných zařízeních, kde se dobrovolnická činnost s dobrovolníky uplatňuje. Závěrem tak lze konstatovat, že se jedná o šetření orientační.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ČESKÁ KANCELÁŘ PROGRAMU CULTURE, 2011. *Dobrovolnictví pro kulturu: dobrovolnická činnost v kulturních organizacích*. 1. vyd. Praha: Institut umění - Divadelní ústav. ISBN 978-80-7008-268-3.

DVOŘÁČKOVÁ, D., 2012. *Kvalita života seniorů v domovech pro seniory*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4138-3.

FRIČ, P., a kol., 2001. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice*. 1. vyd. Praha: AGNES a NROS. ISBN 80-902633-7-2.

GRÜN, A., 2010. *Život je teď: umění stárnout*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-749-7.

HAŠKOVCOVÁ, H., 2010. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team. ISBN 978-80-87109-19-9.

HOLMEROVÁ, I., JURAŠKOVÁ, B., ZIKMUNDOVÁ, K., a kol., 2007. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. 3. vyd. Praha: EV public relations. ISBN 978-80-254-0179-8.

KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I., 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2169-9.

LOPOTOVÁ, T., 2006. *Zdraví pro třetí věk*. 1. vyd. Česlice: Rebo Productions CZ. ISBN 80-7234-536-2.

MATOUŠEK, O., a kol., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, O., 2008. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.

MLÝNKOVÁ, J., 2011. *Péče o staré občany. Učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3872-7.

MÜHLPACHR, P., 2004. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně Pedagogická fakulta. ISBN 80-210-3345-2.

ONDRÁKOVÁ, J., TAUCHMANOVÁ, V., JANIŠ K. ML., a kol., 2012. *Vzdělávání seniorů a jeho specifika*. 1. vyd. Praha: Pavel Mervart. ISBN 978-80-7465-038-3.

PETŘKOVÁ, A., ČORNANIČOVÁ, R., 2004. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0879-1.

SÝKOROVÁ, D., 2007. *Autonomie ve stáří. Kapitoly z gerontosociologie*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-86429-62-5.

STUART-HAMILTON, I., *Psychologie stárnutí*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-274-2.

ŠERÁK, M., 2009. *Zájmové vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠTILEC, M., 2004. *Program aktivního stylu života pro seniory*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-920-8.

TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O., 2006. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7367-178-6.

VÁGNEROVÁ, M., 2000. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, M., 2007. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.

VETEŠKA, J., VACÍNOVÁ, T., a kol. 2011. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: andragogika na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. 1. vyd. ISBN 978-80-7452-012-9.

VYMĚTAL, J., 2003. *Úvod do psychoterapie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0253-3.

WALSH, D., 2005. *Skupinové hry a činnosti pro seniory*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-970-4.

Seznam použitých časopisových zdrojů

TOŠNER, J. Dobrovolnictví jako nástroj pomoci: dobrovolnictví ochraňuje pomáhajícího před sociálním vyloučením. *Měsíčník neziskového sektoru GRANTIS*. 2006, roč. XIV, č. 07-08, s. 9. ISSN 1213-404X.

Tošner, J. Dobrovolnictví - rehabilitace občanských ctností. *Sociální politika: měsíčník Ministerstva práce a sociálních věcí*. 2001, roč. 27, č. 9, s. 5. ISSN 0049-0962.

Seznam použitých internetových zdrojů

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Akreditace*. [on-line]. © 2010-2014 [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-akreditace.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Dobrovolnická služba*. [on-line]. © 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-500539.aspx>

HRUŠKOVÁ, J. *Opavská psychiatrická léčebna léta marně bije na poplach, budovy chátrají: krátký výlet do historie*. [on-line]. © 2005-2014 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://opavsky.denik.cz/zpravy_region/opavska-psychiatricka-lecebna-leta-marne-bije-na-p.html

LESKOVÁ, I. *Psychiatrická léčebna v Opavě propouští desítky lidí a omezí služby: z historie opavského ústavu*. [on-line]. © 1999-2014 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://ostrava.idnes.cz/psychiatricka-lecebna-v-opave-propusti-desitky-lidi-a-omezi-sluzby-1f9-/ostrava-zpravy.aspx?c=A121106_1850622_ostrava-zpravy_jog

PSYCHIATRICKÁ NEMOCNICE V OPAVĚ. *O nás*. [on-line]. [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: <http://www.pnopava.cz/>

SEZNAM ZKRATEK

PL - Psychiatrická léčebna

ČR - Česká republika

VB - Velká Británie

SDH - Sbor dobrovolných hasičů

U3V - Univerzita třetího věku

A3V - Akademie třetího věku

SMS - „Short Message Service“, služba krátkých textových zpráv, prostřednictvím mobilních telefonů

DMS - „Donors Message Service“, dárcovská SMS

UVČ - Univerzita volného času

WHO - Světová zdravotnická organizace

MVČR - Ministerstvo vnitra České republiky

MZ ČR - Ministerstvo zdravotnictví České republiky

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Souhlas s nahráváním rozhovoru	I
---	----------

Příloha A - Souhlas s nahráváním rozhovoru

Souhlasím a svým podpisem stvrzuji, aby informace, které dotazovaný poskytuje v rámci rozhovoru, byly nahrávány na diktafon či mobilní telefon.

Veškeré informace, které dotazovaný v rozhovoru poskytne, budou použity **POUZE** pro potřebu vypracované této bakalářské práce. S ohledem na zákon o ochraně osobních údajů, budou veškeré poskytnuté informace anonymní.

Děkuji Žaneta Piskořová, DiS.

Podpisy dotazovaných:

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Žaneta Piskořová, Dis.

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Dobrovolnická služba jako pomoc při vzdělávání seniorů v psychiatrické léčebně Opava

Rok: 2013/2014

Počet stran textu bez příloh: 56

Celkový počet stran příloh: 1

Počet titulů českých použitých zdrojů: 24

Počet internetových zdrojů: 5

Počet časopisových zdrojů: 2

Vedoucí práce: PhDr. Milena Krislová